

Пеџар Пеџровић Његош

ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ

"Едиција ЗАВЕТИНЕ"

Београд, март 2008

Колекција
Анђео>Тимор

Књ. 1

*Сва права задржава
Мирослав Лукић
Едиција ЗАВЕТИНЕ
2008*

**Едиција
ЗАВЕТИНЕ**

**Уредник
Димитрије Лукић**

Адреса редакције и администрације
11000 Београд
Сердар Јанка Вукотића 1/13
zavetine@verat.net

www.zavetine.com
www.zavetine.rs
http://www.zavetine.blogspot.com

ПОСВЕТА

ПРАХУ ОЦА СРБИЈЕ

Нек се овај вијек горди над свијема вјековима,
он ће ера бићи сџрашна људскијема кољенима!
У њ се осам близанацах у један мах изњихаше
из колевке Белонине и на земљу показаше:
Наполеон, Карло, Блехер, кнез Великиџон и Суворов, 5
Карађорђе, бич ширјанах, и Шварценберг и Куџузов.
Ареи је, сџрава земна, славом бојном њих оџио
и земљу им за поџришџије, да се боре, назначио.
Из грмена великога лафу изаћ шџрудно није:
у великим народима генију се гњ'јездо вије; 10
овде му је поџоџову маџеријал к славном дјелу
и шџријумфа дични в'јенац, да му краси главу смјелу.
Ал' хероју поџолскоме, Карађорђу бесмрџиноме,
све поџрејоне на поџуџ бјеху, к циљу досџје великоме:
диче народ, крџиџи земљу, а варварске ланце сруши, 15
из мрџивијех Срба дозва, дуну живоџи срџској души.
Ево поџајна бесмрџника; даде Србу сџиалне груди,
од виџиешџива одвикнуџиџа, у њим' лафска срца буди.
Фараона исџиочнога поџред Ђорђем се мрзну силе,
Ђорђем су се срџске мишце са виџиешџивом оџојиле! 20
Од Ђорђа се Сџиамбол шџресе, крвожедни оџиџац куге,
сабљом му се Турци куну - клеџиџе у њих нема друге.

Да, виџиџеза сусџиџиџице шџрагически коџаџ поџраџиџи:
шџвојој глави би суђено за в'јенац се свој поџродаџиџи!

Покољења дјела суде, шџиџо је чије дају свјеџама! 25
На Борисе, Вукашине оџиџиџа грми анаџиџема,
гадно име Пизоново не см'је каљаџи мјесеџослов,
за Егисџиџа уџрав сличи гром небесни, суд Оресџиџов.

Над свијеџиџлим шџвојим гробом, злоба грдна бљува
шџмуше.
ал' небесну силну зраку шџиџо ћ' угасиџи шџвоје душе? 30
Плачне, грдне поџмрчине - могу л'оне свјеџиџлосџиџи
криџиџи?
Свјеџиџлосџиџи се оне крију, оне ће је расџалиџиџи.
Плаџм ће вјечно живоџиџворни блисџиџаџи Србу шџвоје
зубље,
све ће сјајни и чудесни у вјекове биваџи дубље.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

*Зна Душана родиш Срѣка, зна дојиш Обилиће; 35
ал хероје ка Пожарске, дивошнике и ѿлемиће,
гле, Срѣкиње сада рађу! Благородсѣвом Срѣсѣво
дише!
Бјежи, грдна клеѣво, с рода - завјеш Срби испунише!*

У Бечу на Ново љето 1847. года.

СОЧИНИТЕЉ

ЛИЦА

ВЛАДИКА ДАНИЛО
ИГУМАН СТЕФАН
ЈАНКО ЂУРАШКОВИЋ, сердар
РАДОЊА, сердар
ВУКОТА, сердар
ИВАН ПЕТРОВИЋ, сердар
КНЕЗ РАДЕ, брат владике Данила
КНЕЗ БАЈКО
КНЕЗ РОГАН
КНЕЗ ЈАНКО
КНЕЗ НИКОЛА
БОЈВОДА ДРАШКО
ВОЈВОДА МИЛИЈА
ВОЈВОДА СТАНКО (Љуботињанин)
ВОЈВОДА БАТРИЋ
ТОМАШ МАРТИНОВИЋ
ОБРАД
ВУК РАСЛАПЧЕВИЋ
ВУКОТА МРВАЉЕВИЋ
ВУК ТОМАНОВИЋ
МНОЗИНА
БОГДАН ЂУРАШКОВИЋ
ВУК МИЋУНОВИЋ
ВУК МАНДУШИЋ
ВУК ЉЕШЕВОСТУПАЦ
ПОП МИЋО
СЕСТРА БАТРИЋЕВА
ХАЏИ-АЛИ МЕДОВИЋ, кадија
СКЕНДЕР-АГА
МУСТАЈ-КАДИЈА
АРСЛАН-АГА МУХАДИНОВИЋ
ФЕРАТ ЗАЧИР, кавазбаша
РИЏАЛ ОСМАН
ЈЕДНА БАБА

Лица која пјесник није унио у списак: Вук Марковић,
један Цуца, један војник, други војник, свай
Црногорац, свай Турчин, ђаче, ђаци.

од Дунава до мора сињега? На трон сједиш неправо узети, поносиш се скиптром крвавијем; хулиш бога с светога олтара, мунар дуби на крст раздробљени!	55
Али сјенку што му шће тровати те је у збјег собом унијеше међу горе за вјечну утјеху и за спомен рода јуначкога? Већ је у крв она прекупата стопут твоју, а стотину нашу!	60
Виђи посла цара опакога, кога ђаво о свачему учи: "Црну Гору покорит не могу ма никако да је сасвим моја; с њима треба овако радити..."	65
па им поче демонски месија лажне вјере пружат посланице. Бог вас клео, погани изроди, што ће турска вјера међу нама? Куда ћете с клетвом прађејевском?	70
су чим ћете изаћ пред Милоша и пред друге српске витезове, који живе доклен сунца грије? - Кад данашњу премислим вијећу, распале ме ужаса пламови:	75
исклати се браћа међу собом, а крвници јаки и опаки - затријеће сјеме у одиву. Грдни дане, да те бог убије, који си ме дао на свијету!	80
Час проклињем лански по сто путах у који ме Турци не смакоше, да не варам народње надање.	85

ВУК МИЋУНОВИЋ ЛЕЖИ БЛИЗУ ВЛАДИКЕ;
ПРИТАЈИО СЕ КАО ДА СПАВА, АЛИ СВЕ ЧУЈЕ ДИВНО.

Вук Мићуновић

Не, владико, ако бога знадеш! Каква те је спопала несрећа тено кукаш као кукавица и топиш се у српске несреће? Да ли ово светковање није на коме си сабра Црногорце да чистимо земљу од некрсти?	90
И без тога ово нам је слава, на коју се врсни момци купе способности своје да кушају, силу мишце и брзину ногах; стријељањем да се надмашају и сјечењем у опкладу плећах; да слушају божју летурђију и да воде коло око цркве; да витештвом прса набрецају.	95
То је тамјан свети јунацима, то гвоздени срца у момцима! - Тури такве разговоре црне: људи трпе, а жене наричу! Нема посла у плаха главара! Ти нијеси саморана глава:	100
видиш ове пет стотин момчади, које чудо снаге и лакоће у њих данас овђе видијесмо? Виђаше ли како стријељају, ка се града вјешто изиграше, како хитро грабљаху капице?	105
	110
	115

Тек што вучад за мајком помиле,
 играјућ се страшне зубе своје
 већ умију под грлом острити;
 тек соколу прво перје никне, 120
 он не може више мировати,
 него своје размеће гњијездо:
 грабећ сламку једну и по једну
 с њом пут неба бјежи цијучући.
 Све је ово некаква наука! 125
 Без момчади ове те су овђе
 шест путах је јошт овлико дома;
 њина сила, то је твоја сила.
 Докле Турци све њих савладају,
 многе ће се буле оцрнити; 130
 борби нашој краја бити неће
 до истраге турске али наше, -
 Нада нема право ни у кога
 до у бога и у своје руке;
 надање се наше закопало
 на Косово у једну гробницу. 135
 У добру је лако добар бити,
 на муци се познају јунаци!

ИЗНИЈЕЛИ СУ КРСТЕ С ЛОВЂЕНА НАВРХ ЦРКВИНЕ
 ПА СУ ПО ВРХУ СЈЕЛИ. ГАЂАЈУ ПУШКАМА И БРОЈЕ
 КОЛИКА ПУТА КОЈА ОДЈЕКНЕ.

Сердар Јанко Ђурашковић

Чудне пушке, ваља мушку главу!
 Свака наша шест путах одјекне, 140
 а џефердар Томановић-Вука
 девет путах једнако се чује.

Сердар Радоња

Видите ли чудо, Црногорци!
 Присукâ сам педесет годинах,
 на Ловђен сам вазда љетовао, 145
 излазио на ову вршину;
 сто путах сам гледао облаке
 ђе из мора дођу на гомиле
 и прекриле сву ову планину,
 отисни се тамо али тамо 150
 с сијевањем и с великом јеком
 и с ломљавом страшнијех громовах;
 сто путах сам овђена сједио
 и гријâ се мирно спрема сунца,
 а под собом муње и громове 155
 гледâ, слушâ ђено цијепају;
 гледâ јёком града стравичнога
 ђе с' пода мном јалове облаци, -
 ал' овога чуда јошт не виђех!
 Видите ли, ако бога знате, 160
 колико је мора и приморја,
 равне Босне и Херцеговине,
 Арбаније управо до мора,
 колико је наше Горе Црне,
 све је облак притискâ једнако, 165
 свуд се чује јека и грмљава,
 свуд испод нас муње сијевају,
 а нас једне сâмо сунце грије;
 и доста је добро примарило
 кâ је ово брдо овазда хладно. 170

Обрад

Виђесте ли чудо и знамење,

ка се двије муње прекрстише?
Једна сину од Кџма к Ловћену,
друга сину од Скадра к Острогу,
крст од огња жива направише. 175
Ох, диван ли бјеше погледати!
у свијет га јошт није таквога
ни ко чуо нити ко видио.
Помоз, боже, јаднијем Србима,
и ово је неко знаменије! 180

Вук Раслапчевић

На што мјериш џефердаром, Драшко?

Војвода Драшко

Хоћах убит једну кукавицу,
а жџ ми је фишек оштетити.

Вук Раслапчевић

Немој, Драшко, тако ти живота;
не ваља се бити кукавица! 185
Али не знаш, рђа те не била,
да су оно шћери Лазареве?¹

СТАДЕ ВЕЛИКА ГРАЈА НА ВРХ ЦРКВИНЕ,
НА СЈЕВЕРНОЈ СТРАНИ ВИШЕ ЈЕЗЕРА

Сердар Вукота

Шта грајете, који су ви јади?
А ево сте гори него ђеца!

Вукота Мрваљевић

Долеће ни јато јаребицах 190
и свакоју живу ухватисмо;
стога граја стаде међу нама.

Сви из грла повичу:

Пуштите их, аманет ви божи,
јере их је невоља нагнала,
а не бисте ниједну хватали; 195
утекле су к вама да утекну,
а нијесу да их покољете.

ПУШТИШЕ ЈАРЕБИЦЕ И ВРАТИШЕ СЕ С КРСТИМА
ОТКУДА СУ ИХ И ДИГЛИ.

¹Цара.

и сатрије Српство свеколико, клеветнике грдне и клевету. На развале царства јуначкога засја света Милошева правда, окруни се слава вјековјечно	255
Милошева оба побратима и лијепе ките Југовићах. Српској капи свуд име погибе; постадоше лафи ратарима, истурчи се плахи и лакоми -	260
млијеко их српско разгубало! Што утече испод сабље турске, што на вјетру праву не похули, што се не хће у ланце везати, то се збјежа у ове планине	265
да гинемо и крв проливамо, да јуначки аманет чувамо, дивно име и свету слободу. Све су наше главе изабране, момци дивни исто кá звијезде,	270
што су досад ове горе дале, - сви падали у крваве борбе, пали за чест, име и слободу; и наше су утирали сузе вјешти звуци дивнијег гусалах.	275
Просте наше жртве свеколике кад је наша тврда постојбина силе турске несита гробница. - Што је ово ево неко доба	280
те су наше горе умучале, не разлежу ратнијем клицима? Почину ни рђа на оружје, остаде ни земља без главарах; некршћу се горе усмрђеше,	285
уједно су овце и курјаци, здружио се Турчин с Црногорцем, оца риче на равном Цетињу; смрад ухвати лафа у кљусама, затрије се име црногорско,	290
не остаде крста од три прста!	

Војвода Милија

Чујете ли коло како пјева, кá је она пјесна изведена? Из главе је цијела народа. И имају разлог Црногорци на нас дићи проклету гомилу.	295
Не смијемо ништа започети што би народ к витештву зажегло, што би свете кости прађедовске огрануло, да у гроб играју; а кá гуске све нешто ћукамо.	300
Удри врага, не остав му трага, али губи обадва свијета!	

Војвода Станко (Љуботињанин)

Имаш разлог, војвода Милија! И дабогда траг нам се затро кад под овом живјели марамом!	305
Што ће ђаво у кршћену земљу? Што гојимо змију у њедрима? Каква браћа, ако бога знате, када газе образ црногорски, када јавно на крст часни пљују!	310

Сердар Иван

Што би ово те јошт не дођоше
Озринићи, наши крајичници?
А без њих се пословат не може,
наједно се боље разбирамо.

Војвода Милија

Отишли су на станак Турцима 315
да некакво робље мијењају;
ема сам им послâ поклисара:
тек се врате да овамо иду,
да хитају да не дангубимо,
е овоме већ трајања није. 320

ДОБОШЕ И ОЗРИНИЋИ.

Вук Томановић

Које јаде дангубите, људи?
Погибосмо овђе чекајући,
нестаде ни арча у торбице,
а духана неста у тобоце;
врат искривих уз поље гледећи 325
да ако се низ њег'помолите.

Сердар Вукота

Хитали смо да пријед дођемо,
ма никако не могосмо брже;
но Пециреп и стари Балета
сакупили двадесет тридест другак, 330
па у Дугу с четом западнули,
дочекали карван од Никшићах,
покољи се на друм са Турцима,
четрнаест посјеци Тураках
и узми им седамдесет коњах 335
и двије три ухвати робиње.
Па ни дође књига од Никшићах
и у књизи десет побратимствах
за Пољане да се састанемо,
да им дамо робје на откупе; 340
па смо били на станак Турцима,
стога смо се мало задоцнили.

Кнез Бајко

Што збораше Хамза и Никшићи?
шћаше ли им мила вјера бити
да издижу мирно у Рудине? 345

Сердар Вукота

То знаш, Бајко, би им мила била,
од добра се јошт бјежало није;
ка̄ не желе Турци добровоање,
да у миру раширују овце?

Кнез Роган

Ријечања би ли међу вама, 350
око робља ал' око другога?

Кнез Јанко

Би, Рогане, грдна разговора!
Да ли не знаш Турке од Никшићах?
У малу се длаку не искласмо,
да пџас пасу довијек кажује 355
за крваво наше састављање.

Вук Марковић

А с часа се то мало свадисте?
Ко најпрви смути на састанку?

Кнез Јанко

Кџа из руге то би у почетку:
Вук Мандушић и Вук Мићуновић 360
започеше с Хамзом капетаном
око вјере нешто поповати.
Док одједном они загустише,
уљегоше у крупне ријечи;
рече Хамза Мићуновић-Вуку: 365
"Ја сам бољи, чуј влаше, од тебе,
боља ми је вјера него твоја;
хата јашем, бритку сабљу пашем,
капетан сам од царева града,
у њем владам од триста годинах, 370
ђед ми га је на сабљу добио
ђе су црство сабље дијелиле,
те му трагу оста за господство".
Распали се Мићуновић Вуче,
па се Хамзи попримаче близу: 375
"Какво влаше, крмска потурице!
Ђе издајник бољи од витеза?
Какву сабљу кажеш и Косово?
Да л' на њему заједно не бјесмо,
па ја рва и тада и сада, 380
ти издао пријед и послијед,
обрљао образ пред свијетом,
похулио вјеру прађедовску,
заробио себе у туђина?
Што се хвалиш градом и господством - 385
сви градови што су до нас турски,
јесам ли их опсуо мраморјем,
те нијесу за људе градови
но тавнице за невољне сужње?
Бич сам божји ја сплетен за тебе 390
да се стављаш што си урадио!"

Мнозина

Мићуновић и збори и твори!
Српкиња га јошт рађала није
од Косова, а ни пријед њега!

Кнез Јанко

Јошт нијесам лијепо казао 395
око шта се на станак покласмо.
Утркмисмо Вука с капетаном. -
Знате нашу момчад озринићку:
ђе год дођу, свуд замећу шалу. 400
Враг донио на састанак бјеше
и старога оцу Брунчевића,
и у њега некаква шишана,
лакат у њој бјеше ал' не бјеше;

објесио пушку о рамену,
па чепука тамо и овамо 405
по пољани као сви остали;
а одовуд неки од нашијех
умимогред покрај оце мини
и тисни му од лакта рожину
његовојзи у грлић шишани. 410
Боже један! три стотине другах,
све попада мртво од смијеха,
а оца се чуди шетајући
што се ради од толико људих,
докле виђе у пушку рожину. 415
Ту се одмах помутисмо грдно,
побисмо се огњем из пушаках;
направисмо петнаест носилах,
шест нашијех, девет њиховијех.

Богдан Бурашковић

Вријеме је да се окупимо, 420
вријеме је да што углавимо!
Наш се поса свуда прођукао;
кад опазе браћа некршћена,
неће они кâ ми растезати.

Сердар Радоња

Свак је доша ко је од потребе, 425
ал' нијесу пет Мартиновићах,
а није им без неке невоље,
а без њих се никако не може.

Кнез Бајко

Хајте, људи, да што послујемо
али дома хајте да идемо, 430
да се с нама ђеца не ругају;
па с Турцима како који може,
а ја знадем, ђе ми шаке падне.
А ево смо као они миши
те за мачку звоно приправљаху. 435

ДОБОШЕ МАРТИНОВИЋИ

Вук Мићуновић

Ево и ви! Већ се начекасмо!
А ево се, људи, окупљамо
кâ сватови пјани што се прича.
То је вама доиста срамота,
јер је вама онајближе доћи! 440

Томаш Мартиновић

Немој, Вуче и остала браћо!
давно бисмо на састанак дошли,
но се нешто ружно догодило,
те смо ви се мало одоцнили.

Кнез Роган

Је ли вино госте посвадило,
кâ је вама ово крсно име? 445

Томаш Мартиновић

Није свађе међу госте било,

но ни Турци жену уграбише.

Вук Мићуновић

Какву жену, ругаш ли се збиља?
Дану причај шта се догодило; 450
а не бој се, свак ће те слушати,
такве после свако радо слуша.

Томаш Мартиновић

Причаћу ви за тога ђавола.
Ми играсмо у колу с гостима,
ређасмо се наоколо вином, 455
докле пушка извише Пиштета²
пуче једна и човјек покличе:

"Ко је витез, ко је добри јунак!
поведе се робље црногорско!"
Покличи се оној наругасмо: 460
какво робље сасред Горе Црне?
Пјан, рекосмо, па мисли да поје.

Докле двије једна из адруге:
цик! цик! опет, издушит не даше;
и кликује човјек као пријед, 465
Оно није без некакве муке!
Уграбисмо пушке, потрчасмо.

Кад онамо, имаш што виђети:
Мујо Алић, турски кавазбаша,
одвео нам Ружу Касанову 470
и утека с братом најмлађијем.
Ево има више но година

отка нешто међу собом главе;
али ко би могâ оmissлити
да ће узет Српкиња Турчина? 475

Кнез Роган

Ћуд је женска смијешна работа!
Не зна жена ко је какве вјере;
стотину ће промијенит вјерах
да учини што јој срце жуди.

Томаш Мартиновић

Нијесам ви све још исказао. 480
Куку оној души задовијек
те је Ружи нарок изгубила,
те је дала Ружу за Касана,
затворила вилу у тавницу,

јер је Касан брука неваљала. 485
И чујте ме добро, Црногорци:
траг по трагу мени погинуо,
да је бјеше Србин уграбио,
ако хоћах главе обратити,

та невоља како ме бољела! 490
Ема кад чух е оде у Турке,
већ куд камо не би размицања,
но за њима у поточ пођосмо.
На Симуњи³ стигосмо сватове,

ту убисмо обадва Алића, 495
а кроз Турке несрећну невјесту.
Ту смо грдно образ оцрнили,
и од бога дио изгубили.

² Вода

³ Гора

Кнез Јанко

Боже драги, чудна договора!
Би ли ово ђеца пословала? 500
Не смијемо чинит што чинимо,
не смијемо јавит што је јавно;
неке мисли на врат товаримо
ка̂ да посла до мислит немамо,
ка̂ да чинит што треба не знамо. 505
Кад сам годе много размишљава,
вазда ми се посâ повуковâ:
ко разгађа, у нас, не погађа.

ВЛАДИКА ДАНИЛО БИЋЕ ДА СУ СЕ ОКУПИЛИ СВИ,
ПА И ОНИЗИДЕ МЕЋУ ЊИХ.

Вук Миђуновић

Не држи нас овако, владико,
но отршај оволико људства! 510
Свако гледа што ће чут од тебе,
а ти си се нешто замрсио:
нит´ што збориш нити нас отршаш,
у образ си као земља дошâ,
сам се шеташ пољем без никога, 515
нит´ што једеш нити заспат можеш;
крупно нешто учиш у памети,
- збили ти се снови на Турчина! -
а ја зебем од много мишљења.

Владика Данило

Слушај, Вуче и остала браћо!
ништа ми се немојте чудити 520
што ме црне растезају мисли,
што ми прса кипе са ужасом.
Ко на брдо, ак´ и ма̂лô, стоји
више види но онај под брдом - 525
ја повише нешто од вас видим,
то је срећа дала ал´ несрећа!
Не бојим се од вражјега кота,
нека га је ка̂ на гори листи,
но се бојим од зла домаћега. 530
Бијесна се браћа истурчила;
тек домаће нападнемо Турке,
свој својега никад пуштат неће,
разлучи се земља на племена,
крвава се исклати племена, 535
враг ђаволу доћи у сватове
те свијећу српску угасити!
Зло се трпи од страха горега!
Ко се топи хвата се за пјену;
над главом се надодају руке! 540

Кнез Раде (браћѝ владичин)

Што се мрчи када коват нећеш?
Што збор купиш кад зборит не смијеш?
Приђе си ми с коца утекао,
дабогда им скапâ на ченгеле!
Жалиш нешто, а не знаш што жалиш; 545
С Турцма ратиш, а Турке својакаш,
домаћима тобож да с´ умилиш;
а једнако, немој се варати,
како би им запâ да те могу,
главу би ти онај час посјекли 550
ал´ ти живу руке савезали,

да те муче, да срце насладе.
Врана врани очи не извади;
брат је Турчин свуд један другоме.
Него удри докле махат можеш, 555
а не жали ништа на свијету!
Све је пошло ђавољијем трагом,
заудара земља Мухамедом.

Војвода Батрић (Кнезу Раду)

Имаш разлог, али не толико.
То се могло све љепше казати, 560
да му тако ране не вријеђаш
и грком га не отрујеш тугом.

СВИ МУЧЕ, НИКО НИ У НОС.

НОЋ ЈЕ МЈЕСЕЧНА; СЈЕДЕ ОКО ОГЊЕВАХ И КОЛО
НА ВЕЉЕМ ГУВНУ ПОЈЕ.

Коло

Чашу меда јошт нико не попи,
што је чашом жучи не загрчи;
чаша жучи иште чашу меда, 565
смијешане најлакше се пију.

Бег Иванбег, јуначко кољено,
бораше се као лаф с Турцима
на све стране у горе крваве.
Полу земље Турци му узеше, 570
но пошто је сву облише крвљу
и пошто му брата изгубише,

змаја љута војводу Уроша,
на широком пољу Ђемовскоме.
Жали Иван брата јединога: 575
жалије му војводе Уроша
но обадва да изгуби сина,
жалије му војводе Уроша
но сву земљу што је изгубио,

жалије му војводе Уроша 580
него очи да је изгубио;
дâ би очи за брата Уроша! -
Јунаку се чешће путах хоће
ведро небо насмијат грохотом:

Иван чашом наздрави освете, 585
светим пићем богом закршћеним.
Б'јеле власе низ плећи просуо,
б'јела брада вије до појаса,
руке старе, у њих мач и копље,
крваве му руке и оружје, 590
корацима броји турско трупје,
скаче старац како хитро момче.

Боже драги, да га сан не вара
тê овако старац услетио?
Срећа се је стара пробудила: 595
у Каруче, на крају Црмнице,
од петнаест хиљадах Тураках
не пуштише жива ниједнога;
и данас је побјено мраморје
дивне славе Црнојевић-кнеза. 600

Бог да прости Урошеву душу,
красне жртве што јој учинише!

ПОЛИЈЕГАСHE

ПОЛИЈЕГАСHE

ПОЛИЈЕГАСHE

ПОЛИЈЕГАСHE

ПОЛИЈЕГАСHE

Без муке се пјесна не испоја,
без муке се сабља не сакова!

Јунаштво је цар зла свакојега - 605
а и пиће најслађе душевно,
којијем се гјане покољења.
Благо томе ко довијек живи,
имао се рашта и родити!
Вјечна зубља вјечне помрчине 610
нит догори нити свјетлост губи.

Владика Данило **(међу свима као да је сам)**

Ђе је зрно клицу заметнуло,
онде нека и плодом почине;
је ли инстинкт ал' духовни вођа,
овде људско запиње познање! 615
Вук на овцу своје право има
ка тирјанин на слаба човјека;
ал' тирјанству стати ногом за врат,
довести га к познанију права,
то је људска дужност најсветија! 620
Ако сабљу пољубиш крваву
и запловиш у ноћне валове,
слједује ти праху светковање.
Жрец Европе с светог амвона
хули, плује на олтар Азије, 625
ломи тешки топуз азијатски
свете куле под сјен распјатија.
Крв праведна дими на олтару,
ћивоти се у прах развијаше.
Земља стење, а небеса ћуте! 630
Луна и крст два страшна симбола, -
њихово је на гробнице царство;
слједоват им ријеком крвавом
у лађици грдна страданија,
то је бити једно или друго. 635
Али хула на свештени ћивот
који га је млеко одрание -
то ми прса у тартар претвара.
Чвор не треба на праву младику,
што ће луна на крст страданија, 640
што л' бијела сунцу на зјеницу? -
Вјеро права, кукавна сирото!
Страшно племе, доклен ћеш спавати?
Неки један, то је ка ниједан,
нако да је више мученија. 645
Вражја сила одсвуд оклопила;
да је игђе брата у свијету
да пожали, ка да би помога.
Помрчина нада мном царује,
мјесец ми је сунце заступео. 650
Ух, што мислим, куд сам запливао?
Младо жито, навијај класове,
пређе рока дошла ти је жњетва!
Дивне жртве видим на гомиле
пред олтаром цркве и племена, 655
чујем лелек ће горе пролама,
Треба служит чести и имену!
Нека буде борба непрестана,
нека буде што бити не може,
нек ад прожде, покоси сатана! 660
На гробљу ће изнићи цвијеће
за далеко неко покољење!

Сердар Вукота

Бог са нама и анђели божји!
А ево си удрио, владико,

у некакве смућене вјетрове,
ка̂ о марчу кад удри вјештица
ал' у јесен мутну вједогоња. 665

ВЛАДИКА СЕ ТРЗА КАО ИЗА СНА.

Владика Данило

Удри за крст, за образ јуначки,
ко гођ паше свијетло оружје,
ко гођ чује срце у прсима: 670
хулитеље имена Христова
да крстимо водом али крвљу!
Тријебимо губу из торине!
Нек пропоје пјесна од ужаса,
олтар прâви на камен крвави! 675

СВИ ГЛАВАРИ СКОЧЕ НА НОГЕ С ВЕЛИКОМ ГРАЈОМ:

Тако, већ никако!

Владика Данило

Не... не... сјете да и јошт зборимо!
Ја бих, браћо, с општег договора
да главаре браће истурчене
дозовемо на општем скупу,
да им дамо вјеру до расанка, 680
еја би се како обратили
и крвави пламен угасили.

Сердар Јанко

Хајд, владико, и то обидимо,
ма залуду, нâ ти божју вјеру!
Што се црним задоји ђаволом, 685
обешта се њему довијека.
Они ће нам и без вјере доћи,
међу нама стати надéбљати -
какве су ти они поглавице,
називљу се цареви синови! 690

ОТПРАВИШЕ ТРИ ЧЕТИРИ ДРУГА ДА ПОЗОВУ НА
СКУП ТУРСКЕ ПОГЛАВИЦЕ.

Коло поје:

Љута клетва паде на изрода!
Прокле мати од невоље сина,
те кнегиња Иванбеговица,
прокле Мара свог сина Станишу,
прогризе јој сису у посање, 695
рајско пиће просу у њедрима.
СТИЖÊ ЋЕЦУ РОДИТЕЉСКА КЛЕТВА!
Станиша је образ оцрнио,
похулио на вјеру Христову,
на јуначко племе Црнојево, 700
обукâ се у вјеру крвничку
и братске је крви ожеднио.
Грдне треске поврх Љешкопоља:
два се брата боре око вјере,
а око њих хиљаде ратниках! 705
СТИЖЕ СИНА МАТЕРИНА КЛЕТВА,
погибе му војска сваколика;
бјежи Станко управ Бајазиту,
да с њим једе маџарске носове.
О гњијездо јуначке слободе, 710
често ли те бог нагледâ оком,

много ли се муке пренијело,
много ли те чекају побједе!

ДОЂОШЕ ПОГЛАВИЦЕ ТУРСКЕ, ОКОЛО СЕДАМ
ОСАМ, И ПОСЈЕДАШЕ С ЦРНОГОРЦИМА, СВИ
МУЧЕ И ГЛЕДАЈУ ПРЕДА СЕ.

Кнез Јанко

Које сте се јаде скаменили?
Што разговор какав не почнете, 715
но поспасте и позамрцасте?

Хаџи-Али Медовић, Кадија

Баш аферим, кнеже озринићки!
Ја ћу почет, када други неће,
Стотина се скупила главарах 720
нас Тураках и Црногорацах;
ја знам дивно што смо окупљени:
да миримо крви међусобне.
Него хајте, од земље главари,
међу собом да начин видимо 725
и смиримо двије породице,
Велестовце и Турке ћеклићке,
па Бајице и братство Алиће,
да радимо да их помиримо
ал' од мира вјеру ухватимо. 730
Ја ћу први поћи пред кумама,
ја за главе братско мито дати,
Тек смиримо, динар прекинимо
и крвнице пушке објесимо!

Кнез Роган

Ефендија, ти не угонета
око шта се ово окупило, 735
но си с краја почео тањег.
А мудар си и књижевник, кажу,
учио си књигу у Цариград,
на некакву ћабу притврдио;
али те се јошт хоће памети - 740
потежа је ова наша школа.

МУЧИ ОПЕТА СВАК И ГЛЕДА ПРЕДА СЕ.

Владика Данило

Боже драги, који све управљаш,
који сједиш на престол небесни
те могућим заживеш погледом 745
сва свијетла кола у простору;
ти, који си развија прашину
испод твога трона свијетлога
и назва је твојим мировима,
те си прашак сваки оживио, 750
насија га умнијем сјеменом;
ти, те књигу држиш миробитну,
у коју су судбе уписате
мировима и умним тварима,
који си се милосно склонио 755
дјејателне оживит членове
малом мраву ка гордоме лафу, -
проведри ми више Горе Црне,
уклон' од ње муње и громове
и смућени облак градоносни!
Да, нијесу ни криви толико; 760
примами их невјера на вјеру,

улови их у мрежи ђавољу,
Што је човјек? Ка̂ слабо живинче!

(Погледају се Турци испод очих.)

Мед за усне и хладна приоња,
а камоли млада и ватрена! 765
Слатка мама, но би на удицу:
"Пиј шербета из чаше свечеве,
ал' сјекиру чекај међу уши!"
Страх животу каља образ често;
слабостма смо земљи привезани, 770
ништава је, него тврда веза.
Али тице те су најслабије
лови свјетлост лисичијех очих,
него орла кријући гледају.
За врснијем братом али сином 775
пусти гласи милост утроструче;
нађено је драже негубљена;
иза туче ведрије је небо,
иза туге бистрија је душа,
иза плача веселије појеш. 780
Ох, да ми је очима виђети
Црна Гора изгуб да намири!
Тад би ми се управо чинило
да ми св'јетли круна Лазарева,
ѐ слетио Милош међу Србе; 785
душа би ми тада мирна била
како мирно јутро у прољеће,
кад вјетрови и мутни болаци
дријемају у морској тавници.

ТУРЦИ СЕ МРКО ПОГЛЕДАЈУ.

Скендер-ага

Ја се чудим, лијепе ми вјере, 790
какав даваш приговор, владико!
Видије ли суда од два пића,
али капе за по двије главе?
Мањи поток у виши увире,
код увора своје име губи, 795
а на бријег морски обојица.
Оли челе хватат у капицу
да уљаник у гори заметнеш?
Нико меда отле јести неће!
Гониш камен бадава уз гору! 800
Старо дрво сломи, не исправи!
И звјерад су исто као људи,
род свакоји своју вјеру има;
за кокошку и орла не питам,
но што стрепи лаф од гуске, кажи? 805

Кнез Роган

Ја се овој и чудим работи:
поп грешника за грехове пита,
да га ђаво није превластио,
а ђавола јошт нијесам гледа 810
да се попу исповиједао!

Кнез Јанко

Кад ме жена пита ђе сам био,
казаћу јој да сам со сијао;
куку њојзи ако не вјерова!

Кнез Бајко

Сад ми паде на ум она прича
кад онога из јаме вадише: 815
пô му лица црно, пô бијело.

Обрад

Улеће ми једна муха у нос,
штета ће ме нечесова наћи.

Вук Раслапчевић

Како су ме длани засврбели,
да се хоће ко ће посвадити, 820
бисмо глобе големе узели.

Војвода Милија

Тешке пушке, игђе ли икога!
Кâ је носиш бог-ти-братска, Станко?

Војвода Станко

Теке, брате, што се дерем њоме,
ево неко доба не ваља ми. 825

Сердар Јанко

Како сам се синоћ исмијао!
У кућу ми однекуд дођоше
два момчета те красна бјеличка;
почеше се шалит кâ умију; 830
како су им неки од старијих
оградили негђе воденицу
ђе нити је сплаке ни потока;
кад пригради, спази се за воду!

Вук Мандушић

Бјеше ми се снаха помамила
без путах је ништа одржати! 835

Отвара' јој књиге на пророке,
неки каже: "На сугреб је стала",
неки каже: "Сплеле је мађије".
Свуд је води по манастирима
и чита' јој масла и бденија; 840

куми врага у све манастире
да остави снаху Анђелију
куми врага - ништа не помаже!
Те ја узми троструку канџију,
ужени јој у месо кошуљу: 845

враг утече некуд без обзира,
а оздрави снаху Анђелија.

Војвода Батрић

Турци браћо, - у кам ударило! -
што ћемо ви крити у кучине? 850
Земља мала, одсвуд стијешњена,
с муком један у њој остатат може

какве силе пут ње зијевају,
за двострукост ни мислит не треба!
Но примајте вјеру прађедовску,
да бранимо образ отачаства. 855

Ћуд лисичја не треба курјаку!
Што јастребу оће наочали?

Но ломите мунар и џамију,
па бадњаке српске налагајте
и шарајте ускрсова јаја, 860
часне двоје постах да постите;
за остало како вам је драго!
Не шћесте ли послушат Батрића,
кунем ви се вјером Обилића
и оружјем, мојијем уздањем, 865
у крв ће нам вјере запливати,
биће боља која не потоне!
Не сложи се Бајрам са Божићем!
Је л' овако, браћо Црногорци?

Сви из гласа:

Тако, већ никако!

Мустај-Кадидја

Што зборите? јесте ли при себи? 870
Трн у здраву ногу забадате.
Каква јаја, посте и бадњаке
ви на праву вјеру товарите?
Рад ноћи се зубље увијају,
али што ће у сунчане зраке? 875
Алах, море, мудра разговора!
Крст и некрст све им је на уста;
снијевају што бити не може.
Богу шућур, двјести су годинах
отка паћи вјеру прихватисмо, 880
измећари дину постадосмо.
Ћабо света, нема у нас хиле!
Што ће слабо рскршће липово
пред остротом витога челика?
Светац прави махне ли топузом, 885
од удара заигра му земља
како празна поврх воде тиква.
Мало људство, што си засл'јепило?
Не познајеш чистог раја сласти,
а бориш се с богом и с људима, 890
без надања живиш и умиреш, -
крсту служиш, а Милошем живиш!
Крст је ријеч једна сухопарна,
Милош баца у несвијест људе
ал' у пјанство неко прећерано. 895
Више ваља дан клањања један
но крштења четири године. -
О хурије очих плаветнијех
те мислите са мном вјековати,
ћê та сјенка, што је дићи може, 900
да ми стане пред вашим очима?
пред очима које стријељају,
које камен могу растопити,
а камоли слабога човјека,
рођенога да се од њих топи; 905
пред очима воде пребистрене,
ђе у двије свештене капљице
предјел шири видиш божје силе
но с планине у прољетње јутро
што га видиш над бистром пучином! 910
О Стамболе, земаљско весеље,
купо меда, горо од шећера,
бањо слатка људскога живота,
ђе се виле у шербет купају;
о Стамболе, свечеве палато, 915
источнице силе и светиње,
бог из тебе само бегенише

чрез пророка са земљом владати;
што ће мене од тебе одбити?
Сто путах сам у мојој младости 920
из миндера у зору хитао
на твој поток бистри и чудесни,
над којијем огледујеш лице
љепше сунца, зоре и мјесеца.
У небу сам, у мору, гледао 925
твоје куле и остре мунаре,
с којих су се к небу подизали
у свануће, у дивну тишину,
хиљадама свештени гласови,
гласећ небу име свемогуће, 930
земљи име страшнога пророка.
Каква вјера да се с овом мјери,
какав олтар ближе неба стоји?

Кнез Јанко

Ефендија, овако ти хвала! (*Њодиже каџу*)
Лијепу ни ишчита предику: 935
што тражили, оно смо и нашли!

Вук Мићуновић

Крст и топуз нека се ударе,
коме прсне чело, куку њему!
Јаје здраво добије сломјено!
Што узмогнем, чућете хоћу ли. 940

Кнез Јанко

Ема нећу, божја ви је вјера,
више слушају оце у Ђеклиће
ђе гугуће сврх оне стуглине
ка̂ јејина врх труле буквине"
Кога зове уз оне главице 945
свако јутро како зора сине?
Ја мним га је доиста дозвоао!
Јер ми није лакши, што ћу крити,
него да ми на врх главе стоји.

Кнез Роган

Лијево ми ухо сад запоја,
ја се надам веселоме гласу. 950

Вук Мандушић

Дану, Бајко, пухни ми у око,
јере ми се грдно натрунило.

Сердар Јанко

Укрешите који да пушимо;
то је душа вјери пророковој; 955
неће бити жао ефендији.

Томаш Мартиновић

Гавранови грачу и бију се,
цијенѐ ће брзо меса бити!

Вукота Мрваљевић

Не прелаз' ми преко пушке, Бајко,
но се натраг преко ње поврати! 960

Вук Мићуновић

(шайћи на ухо сердару Јанку)

Овај држи за реп аџи-Аџа,
и пушит га задовијек неће,
док погине кучка али жрвни.

Скендер-Ага

(види Вука ђе шайћи: није му мило)

Што је ово, браћо Црногорци?
Ко је овај пламен распалио? 965
Откуд дође та несрећна миса
о превјери нашој да се збори?
Нијесмо ли браћа и без тога,
у бојеве јесмо ли заједно?
Зло и добро братски дијелимо. 970
Коса млада на гробље јуначко
сипље ли се булах кâ Српкињах?

Сердар Вукота

О проклета земљо, пропала се!
Име ти је страшно и опако. 975
Или имам младога витеза,
уграбиш га у првој младости,
или имах чојка за човјество,
свакога ми узе пређе рока;
или имах китнога вијенца
који круни чело невјестама, 980
пожњеш ми га у цв'јету младости.
У крв си се мени претворила!
Истина је, ово није друго
до гомиле костих и мраморах
на којим а младеж самовољна 985
показује торжество ужаса.
О Косово, грудно судилиште,
насред тебе содом запушио!

Вук Мићуновић

Пи, сердаре, грдна разговора!
Што су момци прсих ватренијех, 990
у којима срца претуцају
крв уждену пламеном гордошћу, -
што су они? Жертве благородне
да прелазе с бојнијег пољанах
у весело царство поезије, 995
како росне свијетле капљице
уз веселе зраке на небеса.
Куд ће више бруке од старости!
Ноге клону, а очи издају,
узблуту се мозак у тиквини, 1000
пођетињи чело намрштено,
грдне јаме нагрдиле лице,
мутне очи утекле у главу,
смрт се гадно испод чела смије
како жаба испод своје коре. 1005
Што спомињеш Косово, Милоша,
сви смо на њем срећу изгубили;
ал' су мишца име црногорско
ускрснули с косовске гробнице
над облаком, у витешко царство. 1010
ђе Обилић над сјенима влада.

Сердар Иван Петровић

С Мухамедом и глупост у главу!
Тешко, Турци, вашијем душама,
што облистете земљу њеном крвљу!
Малене су јасли за два хата. 1015

Ферат Зачир, кавазбаша

Јок, сердаре, не угађаш путем!
Вјера турска поднијет не може
да се хаба докле глава скочи.
Иако је земља поуздана,
двје вјере могу се сложити, 1020
ка у сахан што се чорбе слажу.
Ми живимо као досад братски,
па љубови више не требује.

Кнез Јанко

Бисмо, Турци, али се не може;
смијешна је ова наша љубав: 1025
грдно нам се очи сусретају,
не могу се братски погледати,
но крвнички и некако дивље;
очи зборе што им вели срце.

Вук Мандушић

Глете, људи, лијепа сарука! 1030
Бе га купи, ага, аманати?

Арслан-Ага Мухадиновић

Нијесам га, Вуче, куповао,
но ми га је везир поклонио
кад сам љетос у Травник ходио.

Вук Мандушић

Љубови ти, набави ми такви: 1035
даћу вола за њега из јарма.

Арслан-Ага Мухадиновић

Ја ћу ти га поклонити, Вуче,
текако ћеш да се окупимо;
мило ми је с таквијем јунаком.

Вук Мандушић

Нема кумства без крштена кумства, 1040
ако хоћеш и четвороструко.

Арслан-Ага Мухадиновић

Шишано је исто ка кршћено.

Вук Мандушић

Кум ћу бити, а прикумак нигда!

ВЕЛИКА ГРАЈА И ПРАВДАЊЕ МЕЂУ ТУРЦИМА И
ЦРНОГОРЦИМА; НЕГО МУДРИЈИ РАЗДВАЈАЈУ ДА
СЕ НЕ ПОКОЉУ. СВЕ УМУЧА, НИКО НИШТА.

Коло

Три сердара и две војевode са њихово триста соколовах, соко Бајо су тридест змајевах мријет неће док свијета траје: дочекаше Шенђера везира уврх равне горе Вртијељке и клаше се љетни дан до подне.	1045
Не кће Србин издати Србина да га свијет мори пријекором, траг да му се по прсту кажује ка невјерној кући Бранковића но сви пали један код другога, пјевајући и Турке бијући. А тројица само претекоше под гомиле мртвијех Тураках - рањене их Турци прегазили. Дивне смрти, просто им млијeko!	1050
Јунацима бог ће учинити спомен души а прекаду гробу! Три хиљаде момка једнакога на Шенђера удрише везира приђе зоре на поље крсташко.	1055
Прегаоцу бог даје махове: раскрхаше силу Шенђерову! Благо томе ко се ту нагнао, већ га ране не боле косовске, већ Турчина ни за што не криви.	1060
Витезови Срби вртијељски, луча ће се вазда призирати на гробницу вашу освештену!	1065
	1070

ДОХОДЕ ДЕСЕТ КАВАЗАХ ИЗ ПОДГОРИЦЕ ОД
ВЕЗИРА НОВОГА КОЈИ ОБЛАЗИ ЦАРСТВО И ДАЈУ
ВЛАДИЦИ ДАНИЛУ ПИСМО. ВЛАДИЛА ГА ЧИТА
ЗАМИШЉЕН.

Војвода Батрић

Каж' владико, што ти везир пише; већ нећемо да се крије ништа, сви ако ће окрилатит Турци!	1075
--	------

Владика

(чиша писмо од ријечи до ријечи)

"Селим везир, роб роба свечева, слуга брата сунца свијетскога, а посланик од све земље цара. На знање ви, главари с владиком: Цар од царах мене је спремио да облазим земљу свуколику, да уредбу видим како стоји; да се вуци не преједу мяса, да овчица која не занесе своје руно у грм покрај пута, да подстрижем што је предугачко, да одлијем ђе је препунано; да прегледам у младежи зубе да се ружа у трн не изгуби, да не гине бисер у буниште, и да раји узду попритегнем, е је раја ка остала марва. Па сам чуо и за ваше горе; породица света пророкова зна јунаштву праведну цијену. Лажу људи што за лафа кажу	1080
	1085
	1090
	1095

да се миша и најмање боји.
 Хајте к мени под мојим шатором,
 ти, владико, и главни сердари, 1100
 само да сте цару на бјељеу,
 за примити од мене дарове,
 па живите као досле што сте.
 Јаки зуби и тврд орах сломе;
 добра сабља топуз иза врата, 1105
 а камоли главу од купуса.
 Шта би било одучити трске
 да не чине поклон пред орканом?
 Ко потоке може уставити
 да к сињему мору не хитају? 1110
 Ко изиде испод дивне сјенке
 пророкова страшнога барјака,
 сунце ће га спржит као муња.
 Песницом се нада не растеже!
 Миш у тикви - што је него сужањ? 1115
 Узду глодат - да се ломе зуби!
 Небо нема без грома цијену;
 у фукаре очи од сплачине.
 Пучина је стока једна грдна -
 добре душе кад јој ребра пучу. 1120
 Тешко земљи куда прође војска!

Кнез Јанко

Трговац ти лаже са смијехом,
 жена лаже сузе просипљући,
 нико крупно кâ Турчин не лаже.

Сердар Јанко

Не држимо ове поклицаре, 1125
 него да се брже отршају⁴
 да им паша штогод не двоуми;
 нек зна пријед, па чини што може.

Вук Мићуновић

Отпиши му како знаш, владико,
 и чувај му образ кâ он теби! 1130

Владика Данило (*оѡѡишује*)

"Од владике и свијех владарах
 Селим-паши отпоздрав на писмо,
 Тврд је орах воћка чудновата,
 не сломи га, ал' зубе поломи!
 Није вино пошто приђе бјеше, 1135
 није свијет оно што мишљасте;
 брјактару дариват Европу -
 грехота је о том и мислити!
 Веља крушка у грло западне.
 Крв је људска рана наопака, 1140
 на нос вам је почела скакати;
 препунисте мјешину гријеха!
 Пуче колан свечевој кобили;
 Леополдов храбри војевода⁵,
 Собијевски, војвода савојски 1145
 саломише демону рогове.
 У ћитапу не пише једнако
 за два брата једноимењака⁶;
 пред Бечом је Бурак посрнуо,

⁴ Отправљају

⁵ Лотарингски

⁶ Мухамед II и IV

обрнуше кола низа страну. 1150
 Не требају царство нељудима,
 нако да се пред свијетом руже.
 Дивљу памет а ђуд отровану
 дивљи вепар има, а не човјек.
 Кома закон лежи у топузу, 1155
 трагови му смрде нечовјеством.
 Ја се сећам што си рећи хтио.
 "Трагови су многи од пећине" -
 за горске се госте не приправља;
 у њих сада друге мисли нема 1160
 до што острѣ зубе за сусједе,
 да чувају стадо од звјеради.
 Тијесна су врата уљанику;
 за међеда скована сјекира.
 Јошт имате земље и овацах, 1165
 па харајте и коже гулите.
 У вас стење на свакоју страну,
 зло под горим, као добро под злом.
 Спуштавах се ја на важе уже,
 умало се уже не претрже; 1170
 отада смо виши пријатељи,
 у главу ми памет ућерасте".

СВРШИ ПИСМО И ЧИТА НАГЛАС ПРЕД СВИЈЕМА
 (ЦРНОГОРЦИМА И ТУРЦИМА).

Кнез Роган

Ето писмо, па сад пут за уши;
 дајте му га да се разговори!

ПОСЛАНИЦИ ВЕЗИРСКИ, НЕВЕСЕЛИ, ОДЛАЗЕ.

Вук Мићуновић

Држ, рицале, узми овај фишек, 1175
 понеси га на поклон везиру
 и кажи му да је то цијена
 које драго главе црногорске.

Рицал Осман

Какав фишек на поклон везиру,
 самовољни кавурски хајдуче! 1180
 Не збори се тако с везирима,
 но ће дођу доносе грозницу,
 сузе скачу саме на очима
 и захучи земља од кукања!

Вук Мићуновић

Да нијеси у кућу дошао, 1185
 знао бих ти одговорит дивно;
 ема хоћу нешто свакојако.
 Зар обадва нијесмо хајдуци?
 Он је хајдук робља свезанога,
 он је бољи е више уграби; 1190
 ја сам хајдук те гоним хајдуке,
 гласнија је моја хајдучина.
 Ја не пржим земље и пароле,
 ама многи грдни мучитељи
 на нос су се преда мном побили, 1195
 многа буле ваше кукајући
 за мном црна клувка размотале.

ОДОШЕ КАВАЗИ ВЕЗИРСКИ. - БИЈУ СЕ ДВА
 КОКОТА КОД СКУПШТИНЕ.

Кнез Роган

Видите ли ова два ђавола!
Око шта се они два поклаше,
један другом очи ископаше? 1200
За њима су тридесет кокошаках,
могу живјет као два султана
да им дадѐ некаква несрећа.
И што ми је до њихове свађе -
а воли бих да надјача мањи; 1205
а ти, ага, браде ти свечеве?

Скендер-ага

А ја воли да надјача виши.
Рашта га је бог вишега дао:
кад је виши, нека је и јачи!

НОЋ ЈЕ МЈЕСЕЧИНА; СЈЕДЕ ОКО ОГЊЕВАХ И КОЛО
НА ВЕЉЕ ГУВНО ПОЈЕ.

Коло

Нови Граде, сједиш крај мора 1210
и валове бројиш низ пучину,
како старац на камен сједећи
што набраје своје бројанице.
Дивна санка што си онда снιο!
Млечићи те морем подузеше, 1215
Црногорци гором опасаше,
састаше се у твоје зидове,
окропише крвљу и водицом
те отада не смрдиш некршћу.
Топал-паша су двадест хиљадах 1220
да поможе Новоме хиташе;
сретоше га млади Црногорци
на Камено, поље поуздано.
Турској капи ту име погину,
сва утону у једну гробницу; 1225
мож и данас виђет коштурницу.

Вук Миђуновић

(лежи заједно са сердаром Јанком)

Куд, сердаре, хоћеш с том пасином?

Сердар Јанко

Да је метнем одзгор сврх хаљинах.

Вук Миђуновић

Које ће ти јаде сврх хаљинах?

Сердар Јанко

Притиска ме све несрећна мора; 1230
како заспим, не да ми кркнути.

Вук Миђуновић

Каква мора и каква зла срећа!
Ту нити је море ни вјештице,
но си ето кá чабар дебео,
па те сало кад лежеш задуши; 1235
мене никад још притисла није.

Сердар Јанко

А мени је она додијала;
свагда носи рена уза себе
и трнову драчу у оптоку;
али од ње ништа боље није
но пџс пружит одзгор сврх хаљинах. 1240

(КНЕЗ ЈАНКО ЛЕЖИ С КНЕЗОМ РОГАНОМ)

Кнез Јанко

Како смрде ове потурице!
Опажаш ли ти штогод, Рогане?

Кнез Роган

Кџ у зли час, кнеже, не опажам!
Кад близу њих сједим у скупштину,
ја нос држим свагда у рукама;
да не држим, бих се избљувао.
Па сам стога на крај и утекџ,
е близу њих не бих освануо.
Ево видиш како смо далеко,
и опета она тешка воња
од некрсти овде заудара. 1245

МРТВО ДОБА НОЃИ. СВЕ СПАВА. НЕКО ЗБОРИ
КРОЗА САН: ДИГНИ СЕ КНЕЗ ЈАНКО И КНЕЗ
РОГАН ДА ВИДЕ КО ЈЕ. КАД ОНАМО, АЛ' ВУК
МАНДУШИЋ ГОВОРИ КАО НА ЈАВИ.

Кнез Роган

Који су ти јади, Мандушићу,
те се сву ноћ с неким разговараш?

Кнез Јанко

Не, Рогане, немој га будити,
е он у сан кџ на јави збори;
е ћемо га штогод распитати,
да се барем добро исмијемо. 1255

Кнез Јанко

Дану, Вуче, што оно збораше
за нашега бана Милоњића?
Је ли чегрст каква међу вама? 1260

Вук Мандушић

Није, брате, ништа међу нама,
но му нешто око снахе зборим.

Кнез Јанко

А што је то, кажи ми натајно!

Вук Мандушић

Љепша му је од виле бијеле,
нема пуно осамнаесет љетах;
живо ми је срце понијела! 1265

Кнез Јанко

Рашта ти је срце понијела?

Вук Мандушић

Има рашта, ругаш ли се збиља?
Рашта друге нема на свијету! 1270
Да нијесам с баном Милоњићем
деветорострук кумовао,
бих му младу снаху уграбио,
па с њом бјежџа главом по свијету.

Кнез Јанко

Не ђетињи, кукала ти мајка!
збиља ти је памет сву попила. 1275

Вук Мандушић

Ал' је ђаво, али су мађије
али нешто теже од обоје:
кад је виђу ђе се смије млада,
свијет ми се око главе врти. 1280
Па све мџгах с јадом прегорети,
но ме ђаво једну вечер нагна,
у колибу ноћних Милоњића.
Кад пред зору, и ноћ је мјесечна,
ватра гори насред сјенокоса, 1285
а она ти однекуда дође,
украј ватре сједе да се грије.
Чује да свак спава у колибе;
тада она вјенац расплете,
паде коса до ниже појаса; 1290
поче косу низ прса чешљати,
а танкијем гласом нарицати
како славља са дубове гране.
Тужи млада ђевера Андрију,
мила сина Милоњића бана 1295
који му је ланих погинуо
од Тураках у Дугу крваву;
па се снахи не дао острићи:
жалије му снахин в'јенац било
него главу свог сина Андрије. 1300
Тужи млада, за срце уједа,
очи горе живје од пламена,
чело јој је љепше од мјесеца, -
и ја плачем ка мало дијете.
Благо Андри ђе је погинуо 1305
дивне ли га очи оплакаше,
дивна ли га уста ожалише!

Кнез Роган (*шайџи* кнезу Јанку)

Не питај га, аманати, за такве ствари, док се није што
изблејџа!

ЗОРА ЈЕ; БУДЕ СЕ И ДИЖУ.

Обрад

Да ви причам што ми се приснило!
Народа се беше много дигло,
као некуд да крсте носимо; 1310
сунце пече да очи искоче,
и тврђа је кудијен идемо.
Док сидемо ка на ово поље.
починемо под једну јабуку,
испод које и поточић враше. 1315
Сви се у хлад под њом сабијемо,
уберемо зрелијех јабуках,

као цукар свака бјеше слатка;
поп прочита под њом еванђеље.
У то доба пет Мартиновићах
дигоше се један за другијем
и за њима три четири друга. 1310
Сав их народ гледа куд одоше;
а они ти стубе, те уз цркву:
на олтар се од цркве попеше
и на њему крст златни метнуше. 1325
Крст засија кâ на гори сунце
и сав народ на ноге устаде,
часноме се крсту поклонеше.
У томе се разбудих од страха. 1330

Вук Миђуновић

Срећан био, дивно ли се снио!
На чудо сам и ја на сан био
бранећи се од нечијех пасах,
и пет шест сам мачем пресекао.
Да сам ђегођ у чету кренуо, 1335
доиста се бих поклâ с Турцима.

Сердар Јанко

Ја сам ноћас био у сватове
и са булом женио Богдана;
у цркву је нашу покрстисмо,
покрстисмо, па их привјенчасмо.

ТУРЦИ ЈЕДАН ЗА ДРУГИЈЕМ СВИ ОДОШЕ
ЉУТО СЈЕТНИ.

Сердар Вукота

Ја сам Озра ноћас на сан гледâ.
Бјесмо пошли двјеста Озринићах,
и толико поћерали коњах,
да узмемо пуње аранђелско.
И врати се с пићем из Котора; 1345
поју људи, гађу из пушаках;
кад дођосмо наврх Поточинах,
али сједе око триста другох,
на свакога зелена долама,
на свакога токе и оружје. 1350
Помислимо: ко ће оно бити?
Какви гости? Није им вријеме!
Кад али је оно стари Озро
и бирани за њим Озринићи
(није од њих ниједнога жива); 1353
пуче на нас сваке грдне јаде
што у Чеву цркву не градимо
Аранђелу, да ни свуд помага.
Ондена са мало не покласмо,
и сад дрхтим од његова страха! 1360

Вукота Мрваљевић

Ја по сву ноћ пртљам и снијевам;
док се дигнем, ја све заборавим.

КНЕЗ БАЈКО ЈЕ СЈЕТАН И ВУК МАНДУШИЋ; ОНИ
ДВА НЕ ХОЋЕ НИШТА ДА ПРИЧАЈУ.

Кнез Јанко

Кнеже Бајко, ти си нешто сјетан?
Што ће бити, то не може проћи,

него причај, да и није мило. 1365

Кнез Бајко

Хоћу, кнеже, све ми једно бива!
Ја сам ноћас грдан сан видио:
све оружје своје у комате.
Без зла ми се обићи не може
и без неке братске погибије, 1370
јер кад год сам такви сан гледао,
приправља сам што мрцу требају.

Кнез Роган

Мандушићу, што си невесео,
што не причаш што си ноћас снио?

Вук Мандушић

Ни што сино ни причат умијем, 1375
но сам сву ноћ као заклан спавâ.

Кнез Роган

Ја ћу причат, кад сви остависте:
виђех на сан Драшка Поповића;
а мени се кâ у зарок стјеца,
и рекâ бих, ето га низ поље. 1380

Сердар Радоња

Гледај чуда, што је јадни човјек:
ми се досад ништа не сјећасмо
најбољега нашега војводе.
А њê био Драшко Поповићу?

Сердар Вукота

Ходио је до у Млетке Драшко. 1385
Када Шенђер на Котор удара,
ста град бити топом буковијем.
Поп Шћепан се тад у Котор нагна,
годи једном топом са Котора,
Шенђерову погоди лубарду, 1390
у грло јој зрном угодило,
сломи му је у триста коматах.
Тад задоби плату у принципа,
на годину стотину цекинах.
Поп је пао љуто од старости, 1395
па је Драшко у Млетке ходио
да донесе од Млечића плату.

Кнез Роган

Навратите те пет шест овновах,
да ручамо, да дома идемо.

ДОЂЕ ДРАШКО ВОЈВОДА ПА СЕ СА СВИЈЕМА ГРЛИ
И ЦЕЛИВА. ПА СЈЕДЕ МЕЂУ ЊИМА.

Кнез Роган

Причај штогод, Драшко, од Млетаках! 1400
Какав народ бјеше на те стране?

Војвода Драшко

Какав народ, питаш ли, Рогане?
Кâ остали - не бјеху рогати.

Кнез Роган

Знамо, чоче, нијесу рогати,
но бјеху ли zgodни и богати? 1405

Војвода Драшко

Бјеше, брате, доста лијепијех,
а грднијех десет пута више,
од бруке се гледат не могаху.
Богатијех бјеше поголемо;
од богатства бјеху полуђели, 1410
ђетињаху исто као бебе.

Сви нуглови пунани празновах;
мучаху се, да им очи прсну,
да одеру кору леба суха. 1415
Гледао сам: по два међу собом

ђе упрте какву женетину
тјелесине мртве и лијене,
потегла би по стотину оках,
па је носе кроз градске улице
усред подне тамо и овамо. 1420
не боје се части и поштењу
тек да стекну да се ками ране.

Кнез Јанко

Бјеху ли им какве куће, Драшко?

Војвода Драшко

Бјеху куће на свијет дивота!
Ама бјеше муке и невоље: 1425
ћескота их несретња дављаше,
смрад велики и тешка запара,
те немаху крви у образу.

Вук Миђуновић

А како те, збиља, дочекаше?

Војвода Драшко

Ко м' у зли час дочекива, Вуче? 1430
Ја нијесам ни познâ никога,
а камоли да ме ко дочекâ.

Но ми она ружна мјешавина
не даваше из куће изаћи:
свагда граја бјеше око мене 1435
када хођах по граду изаћи,
као у нас бијеле неђеље
кад се крену момчад у машкаре.

Да једнога не би пријатеља,
главом сина Зана Грбичића, 1440
свога дома већ не ћах гледати,
него кости тамо оставити;
а он ме је братски дочекао,
водио ме свуда по Млеткама.

Вук Мандушић

А бјеху ли јунаци, војвода? 1445

Војвода Драшко

Не, божја ти вјера, Мандушићу,
о јунаштву ту не бјеше збора!
Него бјеху к себи домамили,
домамили па их похватали,
јадну нашу браћу соколове 1450
Далматинце и храбре Хрвате,
па бродове њима напунили
и тиска' их у свијет бијели,
те довукуј благо из свијета
и притискај земље и градове. 1455

Сердар Иван

А судови бјеху ли им прави?

Војвода Драшко

Бјеху, брате, да те бог сачува;
мало бољи него у Турчина!
Бјеше једна кућа превелика
у којој се грађаху бродови, 1460
ту хиљаде бјеху невољниках,
сви у љута гвожђа попутани,
те грађаху принципу бродове;
ту од плача и љуте невоље
не мили се уљести човјеку. 1465
Једни сужњи бјеху приковани
у путима на веље бродове,
те возаху по мору бродове:
ту их љетње горијаше сунце
и дављаху кише и времена, 1470
не могаху из везе шенути,
но, ка пашче кад га за тор свежеш,
ту чамају и дневи и ноћи.
Најгоре им пак бјеху тавнице
под дворове ђе дужде стојаше; 1474
у најдубљу јаму коју знадеш
није горе но у њих стојати:
коњ хоћаше у њима цркнути,
човјек пашче ту свезат не шћаше,
а камоли чојка несретњега; 1480
они људе све тамо везаху
и дављаху у мрачним избама.
Сав протрнем, да их бог убије,
кад помислим на оно страшило!
Нико жалит не смије никога, 1485
а камоли да му што поможе.
Када виђех витешку невољу,
забоље ме срце, проговорих:
"Што, погани, од људи чините?
Што јуанчки људе не смакнете,
што им такве муке ударате?" 1490
Док Грбичић мени поприсапта:
"Немој такве говорит ријечи,
не смије се овдје право зборит!
Твоја срећа - не разумјеше те". 1495
И чујте ме што вам данас кажем:
познао сам на оне тавнице
да су божју грдно преступили
и да ће им царство погинути
и бољима у руке уљести. 1500

Вук Мићуновић

Буди ли се ти тако проричеш,

мишљаху ли у свијет за кога?

Војвода Драшко

Нема тога ко с' не боји чега,
да ничега, ано свога хлада.
Они страха другога немаху 1505
до од жбирах и до од шпијунах,
од њих свако у Млетке дрхташе.
Кад два зборе штогод на улицу,
трећи ухо обрне те слуша,
па онај час трчи судницима, 1510
кажи оно што они збораху
и попридај штогод и поглади.
Суд онај час она два ухвати,
па на мукe с њима у галију.
Од тога ти бјеху погинули, 1515
међу собом вјеру изгубили.
Колике су с краја у крај Млетке,
ту не бјеше ниједнога чојка
један другог који не држаше
за тајнога жбира и шпијуна. 1520
Грбичић се мени кунијаше
да су једном жбири и шпијуни
облагали једнога принципа
пред сенатом и свијем народом,
и да су му главу откинули 1525
баш на стубе његова палаца.
Како их се други бојат неће
кад могаше облагати дужда!

Кнез Јанко

А бјеше ли игре у Млеткама,
као ово те се ми играмо? 1530

Војвода Драшко

Бјеше игре, али другојаче.
У једну се кућу сакупљаху
пошто мркни и пошто вечерај.
Кућа бјеше сила од свијета,
ужди у њој хиљаду свијећах: 1535
по зиду јој свуд бјеху пањеге,
цијеле се напуни народа,
тако исто и кућа остала;
свуд могаше из зида виђети
ђе вираху кâ миши из гњ'езда. 1540
Док се једна одиже завјеса,
трећи дио од куће отвори.
Боже драги, ту да видиш чуда!
Ту измиље некаквога пука,
то ни у сан никад доћ не може. 1545
сви шарени као дивље мачке;
док их стаде по кући кривања,
ђе ко бјеше запљаска рукама;
имах мртав паднут од смијеха!
Мало стаде, они отидоше, 1550
а за њима други изидоше.
Такве бруке, таквијех грдилах
нигђе нико јошт видио није!
Носине им по од кварта бјеху,
истрештили очи као тенци. 1555
а зинули кâ курјаци гладни;
а дрвене ноге насадили,
па иђаху као на кључеве;
облачили прње и јачине, -

усред подне да га човјек сретне, сва би му се коса најежила. Докле неко, да му бог поможе, из онијех пањеглах завика: "Бјеж, народе, е изгоре кућа!"	1560
Боже драги, да ту бруку видиш! Стаде јека, клевет и ломјава, стаде писка, капе попадаше, стотина их испод ногах оста; све се наби, да кркнут не може, као стока кад је звјерад гоне.	1565
Те ми опет сјутрадан на игру, кад у кући нигђе нико нема, но је пуста кућа затворена. И јошт ћу ви једну спрдњу причат (а знам чисто вјероват нећете): видио сам људе у Млеткама ђе на коноп скачу и играју.	1570
	1575

Кнез Роган

То не може бит истина, Драшко,
него су ти очи замаштали.

Војвода Драшко

Не знам ништа, но сам их гледао; и сам мислим да је маштаније.	1580
---	------

Обрад

Ада што је него маштаније! Ја сам чуо од једнога ђеда, у Боку су једни доходили из Талије, или откуд друго, на наш пазар исти излазили па викнули цијелу народу: "Погледајте онога кокота!" Кад погледај онога кокота, али шљеме за ногу потеже,- кад онај час није него сламка!	1585
Другом викни: "Послушај, народе: свак ће сада грозд у руку имат, грозду ћете бритве принијети, ал' чувајте, да вас јад не нађе, немој који грозда окинути!" Докле свако за по грозд ухвати, принијеше бритве гроздовима; кад виђеше чудо невиђено: сваки себе за нос дохватио, догна бритву до својега носа!	1590
Докле трећи саврх зида викну: "Чуј, народе, не потопите се!" У то рикни низ пазар ријека; или било мушко или женско, свак, да гази, уздигни хаљине, - кад ни воде ни од воде трага, но свако дига у пазар хаљине и кренуо ка да воду гази!	1595
Кад виђели е их погрдише, скочи народ, и би их побили, но утеци у Котор Латини. То играње исто је овакво што на коноп играју, војвода!	1600
	1605
	1610

Вук Мићуновић

Појаху ли уз гусле лијепо? 1615

Војвода Драшко

Какве гусле и какву несрећу;
ту за гусле ни збора не бјеше!

Вук Мићуновић

Ада за сву игру без гусалах
ја ти не бих пару турску дао.
Бе се гусле у кућу не чују,
ту је мртва и кућа и људи. 1620

Сердар Радоња

За сваку те работу питасмо;
а гледа ли принципа, војвода?

Војвода Драшко

Гледах, брате, као тебе сада.

Сердар Радоња

А бјеше ли какав, аманати? 1625

Војвода Драшко

Бјеше човјек те од средње руке;
да не бјеше под оним именом,
не шћаше се бојат од урока.

Сердар Радоња

Како ли се зваше, војвода?

Војвода Драшко

Валиеро... и већ не знам како. 1630

Сердар Иван

Пита ли те што за ове краје?

Војвода Драшко

Пита, брате, не знам ни сам како.
Ја изидох пред њим с Грбичићем,
поклоних се како ми рекоше;
пут мене се поосмјехну принцип,
распита се за наше крајеве,
и шћах рећи љуби Црногорце,
јер спомену све редом бојеве
ђе су наши помогли Млеткама. 1635

Па последијед поче ђетињити;
запита ме за наше сусједе,
за Бошњаке и за Арбанасе:

"Кад ухвате - каже - Црногорца,
било жива ал' мртва, у руке,
хоће ли га изјест, што ли раде?"
- "Бе изјести, ако бога знадеш,
ка ђе човјек изјести човјека?"
"Ма сам чуо - опет ми говори - 1640
1645

један народ тамо змије једе".
- "Какве змије, честити принципе,
а гадно је на пут погледати,
све се длаке најеже човјеку!" 1650

Кнез Јанко

Ја мним те је дочекâ лијепò?

Војвода Драшко

Не лијепо, него прелијепо:
обећа ми и што му не исках! 1655

И помислих кад од њега пођох:
благо мени јутрос и довијек,
ево среће за све Црногорце,
дајбуди ћу повест доста праха
да с' имају чим бити с Турцима. 1660
Кад послвијед, све оно излиња,
ка̂ да ништа ни зборено није.
И посад му не бих вјеровало
млијеко је да рече бијело.

Кнез Роган

А како те рањаху, војвода;
бјеху ли им лијепа јестива? 1665

Војвода Драшко

Ту не бјеше јела изван леба,
но донеси некакве преслачке,
по три уре лижи докле ручај.
Два дијела ту бијаше пука 1670
јоште млади, а обезубили,
све лажући оне посласице;
од жеље се сад наједох меса.

Вук Мићуновић

Фала богу, јест велико чудо!
Видите ли овде у Котору 675
баш овога Совру провидура
и осталу господу млетачку?

Воли су ти кокош али јаје
него овна али груду сира!
Које чудо могу на годину 1680
кокошаках они позобати!

Па погини у оно господство,
спушти куље, а обриви брке,
а поспи се по глави пепелом,
а брњице ка̂ жене у уши. 1685

Како тридест напуни годинах,
сваки дође као бабетина,
од бруке се гледати не може;
како пођи мало уза стубе,
ублиједи како рубетина, 1690
а нешто му заиграј под грлом,
рекао би, они час умрије!

СИЈЕКУ ПЕЦИВА И СЈЕДОШЕ НА РУЧАК. СЕРДАР
ЈАНКО ПИТА ЧИ ЈЕ БРАВ ТЕ МУ ОН У ПЛЕЋЕ
ГЛЕДА, И КАЖУ МУ ДА ЈЕ МАРТИНА БАЈИЦЕ.

Сердар Јанко

Дивна плећа а дивно ли пише!
Благо теби задовијек, старче,

чудно ли ћеш нешто доживјети! 1695

Кнез Роган

Које држе да је наша страна,
ал' од крста али је од стуба?

Кнез Јанко

Ми смо вазда од крста држали.

Кнез Роган

Хиљаду сам плећах оглодао,
али ове не виђех несреће. 1700
Чије ово плеће те га гледам?

Његова се кућа угасила,
у њу неће кокота појати;
а ево је насред њега шупље 1705
ка да си га шилом прошупљио,
а по њему двадесет гробовах,
и ниједан није изван куће.

СВИ ГЛЕДАЈУ ОНО ПЛЕЋЕ И ЧУДЕ СЕ КАКВО ЈЕ.
ПИТАЈУ ОД ЧИЈЕГ ЈЕ БРАВА И КАЖУ ИМ ДА ЈЕ
ОД БРАВА СКЕНДЕР-АГЕ МЕДОВИЋА.

Кнез Јанко

(гледа једно плеће и прича из њега)

Има овај двадесет говеди,
гупно му је код куће лијепо,
на кућу му шљеме доста јако, 1710
јаки су му и лијепи коњи;
крије негђе замотуљак парах,
ма бих рек' да их није много
и за њих му сви у кући знају.

Вукота Мрваљевић

(прича из плећа)

Чудна негђе пустога плијена, 1715
но је крвав, да га бог убије,
Косово је око њега легло!

Вук Мићуновић

Што бајете као бајалице
али бабе кад у боб врачају?
Што ће знати мртве костурине 1720
како ће се коме догодити?

Вукота Мрваљевић

Које јаде ти тобож мудрујеш?
А ти више у њима проричеш
но који му драго десетиња;
не даш нигда плећа оглодати, 1725
но их грабиш из устах људима;
мени си их стотину узео
да ђавола приђе у њих видиш;
у то ти је прошло по вијека.

Војвода Батрић

Дану, Вуче из Љешева Ступа, 1730
узми гусле да нас разговориш;

кад је добро, нека је и боље.

Вук Љешевоступац (Њоје)

Чево равно, гнијезго јуначко,
а крваво људско разбојиште,
многе ли си војске запамтило. 1735

многе ли си мајке ојадило!
Људске су те кости затрпале,
људском си се крвљу опјанило.
Вазда раниш од Видова дана
јуначкијем и коњскијем месом 1740
гавранове и мрке вукове.

Страшно л' бјеше једном погледати:
дим те црни бјеше приклопио,
сто хиљада притисло Тураках,
око тебе пушке грмијаху, 1745
фриштијаху хиљаде момаках
а гракаху на јата вранови.

Иза тмине и сунце огрије:
пред вечер се над тобом изведри,
Турке мртве по тебе бројасмо, 1750
нагодит се нигда не могамо
око броја, колико их бјеше.

(оставља гусле)

Војвода Батрић

Дану, Вуче, немој прекидати,
разговора без таквога нема.

Вук

Не умијем, војвода, па је љепше оставити.

ПУЦАЈУ ПУШКЕ УЗ ПОЉЕ, ПЈЕВАЈУ ЉУДИ, ИМА
ИХ ОКОЛО СТО И ПЕДЕСЕТ.

Војвода Драшко

Ко је оно, ка да су махнити? 1755

Сердар Јанко

Оно су ти свати Мустафића,
а жени се Суљо барјактаре
синовицом с Обода кадије.

Вук Мићуновић

Ма нијесу сви сватови Турци,
него има и Црногорацах. 1760

Сердар Јанко

Има онђе и Црногорацах
мало мање него половина.

Вук Мићуновић

Куд су шћели потрпезне кучке,
Бранковићи и лижисахани,
што им оће друштво са Турцима? 1765

Кнез Јанко

А каква је то вражја женидба
кад вјенчања никаква немају,
но живују ка остала стока?

Сердар Јанко

У њих нема никаква вјенчања,
но погодбу некакву учине 1770
ка да краву наполи предају.
Они жене у чељад не броје,
но их држе ка продано робље.
Они кажу: жена је човјеку
слатко воће ал' печено јагње; 1775
док је таква, нека је у кућу,
није л' таква, са њом на улицу.

Кнез Роган

Хвала богу, пасјега милета,
ка је опит са злом и неправдом!
Бе допире, ту закона нема; 1780
закон му је што му срце жуди,
што не жуди, у коран не пише.

ПОЈУ СВАТОВИ УЗ ПОЉЕ

Сват Турчин

Гергелезе, крило од сокола,
те на хата у рају полеће, 1785
самовољно, без никаква зора,
пред пророка да приђе изађеш,
хурије те дивне заробише
те си нама тако закаснио.
Излаз к нама, часа не почаси,
на твојега крилата халата! 790
Не заборав' сабље и миждрака
и твојега бича пакленог,
јер су власи уши подигнули,
да окупиш стоку у торину, 1795
вуци су ти љуто погладњели.
Нек ти сине сабља дамаскија,
да не лају пашчад на пророка!

Сват Црногорац

Бе си, Марко, нагнута делијо?
Иако си турска придворица,
ал' си опет наша перјаница. 1800
Појаш', Марко, твојега Шарина,
од оружја ништа не узимај
до твојега тешка шестоперца,
њим Алију згоди међу плећа,
па му на част пророк и хурије! 1805

Сват Турчин

Илдериме, свечев буздоване,
мало ли ти би крстове вјере
међ' истоком и међу западом
да истрчеш хата крилатога, 1810
дамаскију да крви напојиш,
да најстрашнијим постанеш шехитом
но се диже да Фатиму ћераш,
јединицу светога пророка?

Ту сагр'јеши богу и пророку;
ко им скриви, он им грдно плати! 1815
Ал' ти просто диново млиеко
када Босни саломи рогове,
кад све покла што не посунети;
само факир остави фукару,
да нас служи, а пред крстом тужи. 1820

Сват Црногорац

Обилићу, змају огњевити,
ко те гледа, блијеште му очи,
свагда ће те светковат јунаци!
Мрцино нам круну не упушти
кад падиши стаде под вилице, 1825
када дину загази у чорбу.
Сад те виђу на твојега Ждрала
ђе разгониш код шатора Турке.
Што ће бити, ко ће угодити?
Срб и Тручин не слаже се нигда,
но ће приђе море ослачати. 1830

Сват Турчин

Драж, Алија, курвино копиле,
Котарке се младе разбјежаше!
Срамота је сивоме соколу
ћерат дуго јато јаребицах 1835
па за себе не уловит меса.
Удри, Тале, твојом дренавачом,
под њом пучу ребра кâ ораси!
Половина главе изгубите,
не оставте Косу у кавуре; 1840
такво воће није за кавуре.

Сват Црногорац

Бјеж' Комнене, задрта делијо,
кад си такву срну уловио;
већ си доста одморио крила,
нијесу ти далеко Котари; 1845
вјера ти је хајки омилила,
једва чека да ти се прекрсти.
Забобоњи, старино Новаче,
сврх Клисуре, кâ си научио,
јер су дину уши заглибиле; 1850
пробуди му бухе у кожухе.
Не пушт', Бајо, жива ђавољѣга:
нека свати нѣ будѣ планине
без питања твога ал' Лимова.

ИЗЛАЗИ МУСТАЈ-КАДИЈА И МОЛИ МОМЧАД ДА НЕ
ПОЈУ ОНАКЕ ПЈЕСНЕ ПОКРАЈ САКУПА ЦРНОГОРСКОГА,
ДА НЕ БУДЕ ОД ГЛАВАРАХ КОМЕ ШТО ЖАО,
НЕГО НЕКА ПОЈУ СВАТОВСКЕ ПЈЕСНЕ, И ОН
САМ ПОЧИЊЕ ПОЈАТИ.

Мустај-Кадѣја

Не плач', мајко, дилбер-Фатиму: 1855
удата је, не укупата;
ружа с струка није пала свог,
но у бостан пренешена свој.
Фатиму ће Суљо држати
како очи своје у глави. 1860
Фатима је струком дивота,
очи су јој двије звијезде,
лице јој је јутро румено,

под вијенцем гори Даница;
уста су јој пјарџом срезана, 1865
усне су јој ружом уждене,
међ којима каткад сијева
снјевна гривна ситна бисера;
грло јој је чиста филдиша,
бјеле руке - крила лабуда; 1870
над цвијећем плива зорњача,
а возе је весла сребрна.
Благо одру на ком почине!

Сват Црногорац

Соко мрзи поља од прашине,
соко неће жабу из лужине, 1875
соко хоће високу литицу,
соко тражи тицу јаребицу;
јаребица танка и плашива,
ма тијела како ватра жива.

Сват Турчин

Не дангуби, сватски првијенче, 1880
сахати су данас кâ године,
хоће нам се Суљо удужити.
Бог је драги неколико дана
тандарихе земљи поклоніо,
грехота је да их поткидамо. 1885

Војвода Станко

Чудне бруке, грдне мјешавине!
Чујасте ли како се појаше?
Залуду се недружина друже,
све некакви приговори стари:
Милош, Марко - Мујо и Алија! 1890
Приправља се, док одједном пукне;
већ превире кâпа на све стране.

Вук Мандушић

Ема шта се друже с крвницима,
а у један котâ да их свараш,
не би им се чорба смијешала?! 1895

Вук Мићуновић

Безобразне, обрљане курве,
повукуше те нам образ грде!
Јуначкога не знају поштења,
а не би се вукли за Турцима
Мрзни су ми они него Турци, 1900
а ни мислим за њих ни за Турке.
Бадава се инате с Турцима
кад им лижу кâ пашчад сахане!

Богдан Ђурашковић

Они шћаху све онако појат,
но им не да подмукла лисица. 1905
Видите ли онога кадије?
Друга нема у четири земље:
у њега су медене ријечи,
увија се кâ враг око крста,
ама пунан губе и лукавства; 1910
крвника га ришћанскога нема -
заклала га пушка црногорска!

Вук Томановић

У ове се горе нигде није
онаквога младета дизало.
Оно бјеше јунак под крилима!
Гледâ сам га ђе скаче с момцима: 1975
скочи с мјеста четрнаест ногах,
а из трке двадесет и четири;
по три коња загона прескочи.

Вук Мићуновић

Што је фајде крити оно што је?
Онаквога сивога сокола 1980
Црногорка јошт рађала није!
Не могоше човјек нигда знати
ал' је zgodни али је ваљаста,
ал' је мудри, али је љубавни!
Шест путах сам с њим на муку био, 1985
ђе прах гори пред очи јуначке
и ђе главе мртве полијећу -
јошт таквијех очи гвозденијех
ја не виђех у једнога момка,
а немаше јошт двадесет годинах! 1990
И што ћу ви крити, Црногорци,
живо ми је срце покосио
и нашу је земљу оцрнио!

Вук Томановић

Он не бјеше но само настао, -
Црногорца већ бјеше свакога 1995
он готово претекâ јунаштвом;
седамнаест али осамнаест
бјеше главах посјекâ турскијех!

Војвода Батарић

Бог га јаки и мртва убио,
како мога вјероват Турцима, 2000
тере им се на вјеру опушта?

Вук Томановић

Вјеран бјеше јунак мимо људе,
па га оно пашче Ђоровића
избезуми некако на братску,
те срамотно, црн му образ био! 1005

Сердар Јанко

Је ли му се кућа ископала?

Вук Томановић

Не, сердаре; али што зафајду?
Остало је двоје ђеце мушко,
једно другом воде дат не може,
и zgodна су кâ двије јабуке, - 2010
него ко ће ђецу дочекати?

Кнез Јанко

Колика му брата остадоше?

Вук Томановић

Седам братах, свих седам једнаци.

Кнез Јанко

Хоће ли га осветити, Вуче?

Вук Томановић

Хоће, кнеже; али што за фајду? 2015

Кнез Јанко

Како зашто? што говориш, чоче?
Да га могу добро осветити,
ка̂ да би га из гроба дигнули! -
Ада ова несрећна невјеста
те се данас уби међу нама 2020
љуће ми је на срце завила
но несрећна глава Батрићева.

Сердар Јанко

Не збори нам, кнеже, за те јаде;
ни овакве јошт није жалости
на много се мјестах догађало; 2025
но јој пуче срце у прсима
а обрну свијет наопако
за онијем сивијем соколом,
па не мога одољет жалости,
него живот узе сама себи. 2030

Кнез Роган

Невоља је, браћо, да с' убије!
Кам би црка̂ од ове жалости,
а не сестра за онаквим братом,
е предиван бјеше, јад га нашâ!
Кад се шћаше ођест куд да иде, 2035
па обуци оне пуне токе,
шал црвени свежи око главе,
а пани му перчин низ рамена,
двје пушке метни за појасом,
а припаши мача о појасу, 2040
а у руке узми џефердара,
красна лица, висок као копље, -
кад помислим и ја какав бјеше,
распале се уз мене пламови!

ГЛАВАРИ СЈЕДЕ ОКОЛО ВЕЉЕГА ГУВНА И
РАЗГОВАРАЈУ СЕ, ДОК ЕВО ТИ 3-4 СТОТИНЕ
ОЗРИНИЋАХ, ЦУЦАХ И БЈЕЛИЦАХ СВИ ПОСЈЕДАШЕ
ПРЕД ГЛАВАРЕ И ДРЖЕ ДУГЕ ПУШКЕ УЗ РАМЕНА.

Сердар Вукота

Добро дошли! Што је било, људи? 2045
Кренули сте некуд ка̂ на војску,
то вам није без неке невоље;
да се није ко поклâ, бога ви?

Војник

Не, сердару, јошт није покоља,
ема би се могло дослутити. 2050

Други од војниках

Попе цуцки, да' им оно писмо
те си писâ међу свима нама,
па се с њиме нека разговоре,
е ћемо их грајом заглушити.

ПОПО МИЋО ДАВА ПИСМО ВЛАДИЦИ ДАНИЛУ;
ВЛАДИКА ГА ГЛЕДА И НЕ ГОВОРИ НИШТА.

Кнез Јанко

Што је било? што пише, владико? 2055

Владика Данило

Не може се оно прочитати.

(Даје га кнезу Јанку да га поју повраћи.)

Кнез Јанко (гледа га)

Дивна писма, јади га убили,
красно ли је на карту сложено,
као да су кокошке чепале.

СВАК СЕ СМИЈЕ. КНЕЗ ЈАНКО ДАВА ПИСМО ПОПУ
И ГОВОРИ МУ:

Кнез Јанко

Попе Мићо, држ ти ово писмо, 2060
те прочита', да знамо што пише!

ПОПМИЋО УЗИМЉЕ ПИСМО, ДУГО ГА ГЛЕДА
И ПОЧИЊЕ ЧИТАТИ:

Поп Мићо (чија)

. . . ум . . . дам . . . ам . . .
. . . би . . . ну . . . но . . .
. . . на . . . ша . . . ра . . .

Вук Мићуновић

Лијепо ли ова сабља чита,
дивно ли нас данас разговори!
Аманати, ђе научи тако?
Јесу ли те у Млетке шиљали? 2065
Када своје тако осјецаш,
ада што би с туђијем чинио?

Поп Мићо

Ти се, Вуче, кâ да са мном ругаш
Какав наук, такво и читање!
Да сам имâ бољег учитеља, 2070
те бих и ја данас боље читâ;
кâ је, да је, о њему се бавим.
Ко ће боље, широко му поље!

Вук Мићуновић

Ја ти не бих предавао бира,
да се слушам, зрно дађавоље. 2075

Поп Мићо

И не дају жита ни у шаку,
до по руно и по груду сира;
па и то ми дају кâ на силу.
Да ли не знаш наше даваоце?

Вук Мићуновић

Аманати, не наиједи се: 2080
а како им читаш летурђију
кад овако у писмо затежеш?

Поп Мићо

Аманат ми, ја је и не читам,
нити ми је књига за потребу,
нит´ је када у цркву отварам. 2085

Напамет сам добро утврдио
летурђију, крстит и вијенчати,
кâ и друге помање потребе;
па кад ми је које за потребу,
испојем га кâ пјесну на уста. 2090

Кнез Јанко

Чудна попа, јади га не били,
у свијет га оваквога нема.

СВЕ У СМИЈЕХ И У ГРАЈУ.

Сердар Вукота

Дану причај који што сте дошли,
да идемо, да не замрчнемо.

Један Цуца

Причаћемо, а имамо доста! 2095

Проста сабља по сто путах турска,
од Косова која нас сијече,
при злу томе, ако је истина.

Ево има шест седам годинах
кâ доходи једна пророчица 2100

међу нама - из Бара се каже;
дава траве и нешто лијечи
и записе нечесове гради
да човјека пушка не убије.

Свак је држи, опрости ми боже, 2105
кâ да духом светијем прозире!

Донио је ђаво међу нама
ево има двије три неђеље;
па је сада, што није никада,
ударила каживат вјештице. 2110

Двадест их је досада казала,
и сама је себе обличила,

на њих више но педесет главах
што су оне свакоју изјеле,
а све ђеце која су помрла 2115

и момчади тe пушка убила.
Па се народ цио помутио,
нико не зна шта хоће да ради,

помрзјело све једно на друго.
На чудо смо и на јаде били 2120

раздвајући да се не искоље;
једва смо их овамо савили,
еда како ви то претечете.

Вук Мићуновић

Чудне стоке, бог их посјекао,
око шта се имало поклати! 2125
А ће ви је та злосрећна баба
тê међу вас нож крвави вргла?

Исти Цуца

Ево смо је довели са собом
да пред вама ово посвједочи.
Она збори да ће све казати; 2130
и кажује, бог је посјекао,
ка̂ да човјек све очима гледа.

ИЗЛАЗИ ПРОРОЧИЦА И ВЈЕШТИЦА.

Кнез Јанко

Кажуј, бабо, јеси ли вјештица!

Баба

Јесам, кнеже, није фајде крити.

Кнез Јанко

А како се градите вјештице? 2135

Баба

Ми имамо једну траву за то,
па ту траву у лонац сваримо,
из лонца се редом намажемо,
иза тога будемо вјештице.

Кнез Јанко

Па послијед што се од вас ради? 2140

Баба

Купимо се на мједено гувно,
нико не зна до нас ће је оно;
на вратила о марчу јашемо,
договоре кријући чинимо
какво ћемо зло учинит коме. 2145

Живином се сваком промећемо;
возимо се на сребрна весла,
лађа нам је кора од јајета.
Зла мрзноме чинит не можемо;
ако нам је мио али својта, 2150
траг по трагу његов ископамо.

Сви из гласа

Видите ли како не зна ништа!
Истина је све што је казала;
не би сама себе наружила
да у тај лик није обештана. 2155
Па се каје, ставила се душе,
јере види траг ни ископаше.

Кнез Јанко

Слушај, бабо, све ти вјерујемо:
може бити и мједено гувно,

јахати се може на вратило,
ма за лађу и весла сребрна,
то ти нико вјеровати неће,
јер је сасма преништава лађа.

2160

Баба

Истина је, мој миле, душе ми!
А како бих данас придизала
када висим ногама у гробу?
Него сам се једном покајала;
волија сам поћи под гомилу
са свијема те смо тога лика
но зла чинит како смо досада,
да ако ми лакше души буде.

2165

2170

(И плаче баба)

Кнез Јанко

Чудна врага, видите ли, браћо?
Хвала богу има ли вјештицах?

Кнез Роган

Има, кнеже, некијех рогошах,
под облаке ћу устријелит орла!

2175

Вук Мићуновић (владици)

Ти, владико, знаш дубоке књиге;
налазиш ли у њима вјештице?

Владика Данило

Ђе вјештице, што говориш, Вуче!
Нема тога ни у једну књигу;
сврх мене се сви овде куните,
то су бапске приче и мудрости;
него лаже она бабетина,
али може нешто друго бити.

2180

Сви главари

Кажуј, бабо, рашта си лагала,
ал' на нашу душу под камење.
Није шала што си учинила:
помутила три мучна племена
и крваву сабљу извадила!

2185

(Баба се препада и дрхти)

Баба

Казаћу вам, ал' на исповијест,
па чините што хоћете са мнош.

2190

Кнез Јанко

Нема, бабо, овде духовника,
нако ћемо послат попа Мића,
а он књиге уза себе нема.
Него кажуј, ал' ћеш под гомилу;
не варај се, друго бит не може!

2195

Баба (дрхѿећим гласом кажује)

Кад се справљах из Бара овамо,
док ево ти једнога каваза
ђѿ од паше за мене дошао;
поведи ме на Скадар везиру,
Везир бјеше чуо што се ради, 2200
да договор међу се имате
на домаће ударити Турке,
па ме посла да вас ја помутим,
да се о злу своме забавите.
Научи ме све како ћу радит, 2205
и рече ми, душа му проклета:
"На тебе се нико ставит неће,
јер ти често идеш међу њима."
Запријети кад од њега кренух:
"Не смуди ли, бабо, Црногорце, 2210
кунем ти се турском вјером тврдом:
имаш дома десет унучади
и три сина, сва три ожењена, -
све ћу ти их затворит у кућу
па у живи огањ изгорјети!" 2215
Та ме сила, браћо, наћерала
те помутит хоћах Црногорце.

ТАДА СКОЧИ НАРОД ЦИО, УЗМИ КАМЕЊЕ ДА ЈЕ ПОД
ГОМИЛОМ МЕТНУ, АЛИ ЈЕ НЕ ПУШТЕ ГЛАВАРИ,
НО ЈЕ С МУКОМ ОДБРАНЕ.

РАЗИЂОШЕ СЕ ДОМА СВИКОЛИЦИ; САМО НЕКОЛИКА
ГЛАВАРА ОСТАДОШЕ НА ЦЕТИЊЕ ДА ПРИТВРДЕ
СВОЈ ДОГОВОР.

СМРКЛО СЕ: СЈЕДЕ ГЛАВАРИ ОКОЛО ОГЊА,
ИЗЛАЗИ МЈЕСЕЦ КРВАВ И БИ ВЕЛИКИ ПОТРЕС:
У ТО ИСТО ДОБА ДОЂЕ К ЊИМА СТАРИ И СЛИЈЕПИ
ИГУМАН СТЕФАН С БРОЈАНИЦАМА У РУКЕ.

Кнез Роган

Мож ли знати, оче игумане,
рашта ове горе уздрхташе?

Игуман Стефан

Ко ће, синко, божју вољу знати, 2220
ко ли божа прозрети чудеса?

Кнез Роган

Ада што је овај мјесец црвен
како да је из огња испретан?

Игуман Стефан

Ни то; синко, ја не могу знати;
аљинах је на небеса доста, 2225
па бог даје коме какву хоће;
а мени је свакоја једнака,
тек сам своје очи изгубио.
Благо вама који их видите,
ви сте ближе бога и чудесах! 2230

ТИШИНА ЈЕ; ИГУМАН БРОЈИ БРОЈАНИЦЕ.

Кнез Јанко

А бројиш ли све тако, игумане?

Игуман Стефан

Бројим, синко, не престајем нигда.

Кнез Јанко

Доиста се мислиш набројити.
Да ли ти се, оче, не додије,
а од тога...? 2235
Ја бих воли сад гривну орахах
да је једном по нашки избројим
но стотину тијех бројаницах
да пребирам прстима зафајду.

Сердар Јанко

Ти све, кнеже, на шалу окрећеш. - 2240
Дану, оче, оно кâ умијеш,
исприча' ни штогод аманати
приђе но смо легли и заспали.
Ко те није чуо ђе говориш,
онај не зна што у тебе спава. 2245

Игуман Стефан

Хођу, браћо, то сам и дошао!
Ја сам многа зажегâ канђела
на олтару цркве православне,
па сам слијеп дошâ међу вама
да поджежем, колико узмогу, 2250
и ваш огањ свети на олтару,
на олтару цркве и поштења.

Многи из гласа:

Збори, оче, сви ћемо слушати колико те год воља, ако
ћеш до поноћи.

Игуман Стефан

Ја имадем осадесет љетах;
откако сам очи изгубио,
ја сам више у царство духовах, 2255
иако ми јошт тијело душу
задржаје и крије у себи
како пламен подземна пештера.
Ја сам много обишâ свијета. 2260
Најсветије небесне храмове
што је земља небу подигнула
ја сам редом сваки полазио,
наскрâ се дима с жртвениках.
Пења сам се на свештену гору
са које је страшно предсказање 2265
своје судбе Јерусалим чуо.
Разгледâ сам и све три пећине:
ђе се сунце христјанству родило,
ђе је небо јасли освештало,
ђе су цари небесном младенцу 2270
похитали с даром поклонит се.
Гледао сам гетсиманску башту,
оцрњену страшћу и издајом.
Свету лампу луд вјетар угаси!
Ми видимо на плодним њивама 2275
ђе се грдно трње растићило,
храм Омаров ђе се повисио
на свештени основ Соломонов,
ђе Софија за коњушку служи.

Ваша браћа од оца и мајке;
 сви уједно, и доста работе!
 Крст носити вама је суђено
 страшне борбе с својим и с туђином!
 Тежак в'јенац, ал' је воће слатко! 2350
 Воскресења не бива без смрти;
 већ вас виђу под сјајним покровом,
 чест, народност ње је воскреснула
 и ње олтар на исток окренут.
 ње у њему чисти тамјан дими. 2355
 Славно мрите, кад мријет морате!
 Чест рањена жеже храбра прса,
 у њима јој нема боловања.
 Поругани олтар јазичеством
 на милост ње окренут небеса! 2360

СВИ ПОСПАШЕ. А ИГУМАН СЈЕДИ УЗ ОГАЊ, БРОЈИ
 БРОЈАНИЦЕ И СВУ НОЋ ЧИТА МОЛИТВЕ МЕЂУ ЊИМА.

ЗОРА ЈЕ. ДИЖУ СЕ, ПРИПРЕМАЈУ ОРУЖЈЕ ДА КРЕЂУ
 ДОМА. ЧУДЕ СЕ ГЛЕДАЈУЋИ СТАРОГ ИГУМАНА ЂЕ
 СЈЕДИ УЗ ВАТРУ, БРОЈИ БРОЈАНИЦЕ И НЕШТО У СЕБИ
 ЧИТА; А ОНИ КАКО СЕ КОЈИ ДИЖЕ, ТАКО МУ ПРИСТУПА
 И ЉУБИ ГА У РУКУ ИЗ УВАЖЕНИЈА РАШТА ЛИЈЕПО
 И МУДРО ЗБОРИ.

Сердар Иван

Ти нијеси слијеп, игумане,
 кад си тако мудар и паметан!
 Будале су с очима слијепе,
 које виде, а залуду виде;
 требају им за просте потребе 2365
 ка осталој исто животини.

Сердар Вукота

А мислиш ли, сердаре његушки,
 да би био овакви с очима?
 Пјесна добра спава у слијепца,
 поглед смета мисли и језику. 2370
 Мож обисти: кад што хоћеш причат,
 кад причању твоме покаже се
 ствар сасвијем противна пред очи,
 сласт и силу изгуби причање,
 ум се смути, а језик заплете; 2375
 чешће не знаш што си хтио рећи.
 А слијепцу очи не сметају,
 но се држи све једнога пута,
 ка пјан плота када се прихвати.

Војвода Батрић

Да причамо снове при кретању! 2380
 Ја сам снιο што нијесам нигда
 (мило ми је за моје оружје):
 ноћас на сан Обилић пролеће
 преко равна Поља Цетинскога
 на бијела хата ка на вилу; 2385
 ох, диван ли, боже драги, бјеше!

ПОСЉЕ ТРИДЕСЕТ ЧЕТРЕДЕСЕТ ДРУГИХ ПРИЧАЈ СВОЈЕ
 СНОВЕ. СВАКИ КАЗА САН ЈЕДНАК, ДА ЈЕ ОБИЛИЋ
 ВИДИО КАО И ВОЈВОДА БАТРИЋ. ВЕСЕЛИ ИДУ У
 ЦРКВУ ДА СЕ ЗАКУНУ СВИ НАЈЕДНО ДА СЕ КОЉУ
 С ДОМАЋИМА ТУРЦИМА, УЛАЗЕ У ЦРКВУ. ВУК
 МИЋУНОВИЋ РАЗМОТА ШАЛ СА ГЛАВЕ, ПА ГА ПРУЖИ
 ТЕ СВИ ЗА ЊЕМ РУКАМА УХВАТИШЕ
 И У КОЛО СТАДОШЕ.

Владика Данило

Чуј, Никола, кнеже дупиоски,
и ти руку пружајеш на клетву!
Ти си нејак, знаш ли, у Црмницу,
а Турцима пред кућом Црмница. 2390
Криву клетву на дом не понеси,
јер је мука с богом ратовати!

Кнез Никола

Знај, владико и сви Црногорци,
ја знам дивно како ми је дома;
ама имам триста Дупиљанах, 2395
нек ме изда свако, кâ и хоће,
задајем ви божју вјеру тврду,
с Турцима се хоћемо поклати,
ако ће нам сјеме утријети!
Кад крв проспем ради своје вјере, 2400
не бојим се клетве ни другога.
Како пушка пукне на Цетиње,
грохота ће бити на све стране;
благо томе кога срце служи
и ко није сасма остарио, 2405
доста ће се посла нагледати!

Сердар Јанко

Издати се нећемо, ама треба да се утврдимо
клетвом; здрави је посао.

Вук Мићуновић

Куни, сердаре Вукота, ти, е најбоље умијеш, а ми ћемо
сви викати: амин!

Сердар Вукота

У памет се добро, Црногорци,
(а ко чиња бити ће најбољи!)
а ко изда онога те почне,
свака му се сатвар скаменила! 2410
Бог велики и његова сила
у њиву му сјеме скаменио,
у жене му жецу скаменио!
Од њега се излегли губавци,
да их народ по прсту кажује! 2415
Траг се грдни његов ископао
како што је шареним коњима!
У кућу му пушке не висило,
главѐ мушке не копâ од пушке;
жељела му кућа мушке главе! 2420
Ко издао, браћо, те јунаке
који почну на наше крвнике
спопала га брука Бранковића,
часне poste за пса испостио;
гроб се његов пропâ на та' свијет! 2425
Ко издао, браћо, те јунаке
не предава пуње ни проскуре,
него пасју вјеру вјеровао;
крвљу му се прелили бадњаци,
крвљу крсно име ословио, 2430
своју жецу на њ печену ио;
у поамни вјетар ударио,
а у лик се манит обратио!
Ко издао, браћо, те јунаке
рђа му се на дом распртила; 2435

за његовим трагом покајнице
све кукале, довијек лагале!

Сви из гласа вичу:

Амин!

ИЗЛАЗЕ ИЗ ЦРКВЕ И ОТОЛЕН СВАКИ ДОМА.

БАДЊЕ ВЕЧЕ

ВЛАДИКА ДАНИЛО И ИГУМАН СТЕФАН СЈЕДЕ
КОД ОГЊА, А ЂАЦИ, ВЕСЕЛИ, ИГРАЈУ ПО КУЋИ
И НАЛАЖУ БАДЊАКЕ.

Игуман Стефан

Јесте ли их, ђецо, наложили,
у пријекрст кâ треба метнули?

Ђаци

Наложили, ђедо, кâ требајуе, 2440
пресули их бијелом шеницом,
а залили црвенијем вином.

Игуман Стефан

Сад ми дајте једну чашу вина,
ма доброга, и чашу од оке,
на наздравим старац бадњаџима. 2445

ДАЈУ МУ ЧАШУ ВИНА; ОН НАЗДРАВИ БАДЊАЦИМА
И ПОПИ ЈЕ.

Игуман Стефан (*чисћећи брке*)

Бог да прости, весела празника!
Донесите, ђецо, оне гусле,
душа ми их ваистину иште,
да пропојем, одавно нијесам.
Не прими ми, боже, за грехоту, 2450
овако сам старац научио.

(Дају му ђаци гусле)

Игуман Стефан (*џоје*)

Нема дана без очнога вида
нити праве славе без Божића!
Славио сам Божић у Витлејем,
славио га у Атонску гору, 2455
славио га у свето Кијево,
ал' је ова слава одвојила
са простотом и са веселошћу:
ватра пламâ боље него иг да,
прострта је слама испод огња, 2460
прекршћени на огњу бадњаџи;
пушке пучу, врте се пецива,
гусле гуде, а кола пјевају,
с унучађу ђедови играју,
по три пâса врте се у коло, 2465
све би рекâ једногодишници;
све радошћу дивном наравњено.
А што ми се највише допада,
што свачему треба наздравити!

Владика Данило

Срећан ли си, игумне Стефане, 2470
како те је бог весела дао!

Игуман Стефан

Млади синко, лијепи владико,
само собом ноћас је всело;
а душу сам натопио капљом,
па се стара игра поврх вина 2475
ка блиједи пламен по ракији.
То ми каткад старцу буди кости,
спомене их на младе године.

Владика Данило

Љепше ствари нема на свијету
него лице пуно веселости, 2480
особено ка што је код тебе:
са сребрном брадом до појаса,
са сребрном косом до појаса,
а лице ти глатко и весело;
то је управ благослов вишњега. 2485

Игуман Стефан

Ја сам прошâ сито и решето,
овај грдни свијет испитао,
отрови му чашу искапио,
познао се с гркијем животом. 2490
Све што бива и што може бити,
мени ништа није непознато;
што год дође ја сам му наредан.

Зла под небом што су сваколика
човјеку су прђија на земљу.
Ти си млад јошт и невјешт, владико! 2495

Прве капље из чаше отрови
најгрче су и најупорније;
о да знадеш што те јоште чека!
Свјет је овај тиран тиранину,
а камоли души благородној! 2500

Он је состав паклене неслоге:
у њ ратује душа са тијелом,
у њ ратује море с бреговима,
у њ ратује зима и топлина,
у њ ратују вјетри с вјетровима, 2505
у њ ратује живина с живином,
у њ ратује народ са народом,
у њ ратује човјек са човјеком,
у њ ратују дневи са ноћима,
у њ ратују дуси с небесима. 2510

Тјело стење под силом душевном,
колеба се душа у тијелу;
море стење под силом небесном,
колебљу се у мору небеса;
волна волну ужасно попире, 2515
о бријег се ломе обадвије.

Нико срећан, а нико довољан,
нико миран, а нико спокојан;
све се човјек брука са човјеком:
гледа мајмун себе у зрцало! 2520

Владика Данило

Добра ватра, а јошт боље вино...
мало си се, ђедо, угријао,
па пречишћаш свијет на решето!

Игуман Стефан

Ђе си био данас, аманети,
те си дома тако позно дошâ 2525
Стојâ у лов толико нијеси,
раније си свагда доходио.
И ђе су ти тјелохранитељи,
два Новака⁸ и барјактар Пима?
Не био их пуштават од себе; 2530
био дозват, док ти Божић прође,
два три сина старога Мартина,
јере ти се ја све бојим, синко,
да ће Турци тебе изгубити;
двадест тридест да ноћас ударе, 2535
како и се кућа осамила,
што би шћели, то би учинили!

Владика Данило

Не бој ми се, акобогда, ђедо;
не мисли се о томе Турцима,
зле су мисли и на њих напале! 2540
Па и да би дошли и стотина,
имам овде десетак ђачади,
у кућу се бисмо затворили,
ми се били, а ти би нам пјевâ.

Игуман Стефан

Од те пјесне боже ме сахрани, 2545
тежа би ми била но плакање;
плакање је пјесна са сузама!

ИДУ ДА СПАВАЈУ.

ДИЖУ СЕ ПРЕД ЗОРУ И ИДУ У ЦРКВУ. СВРШИЛА СЕ
ЛЕТУРЂИЈА, ИЗЛАЗЕ.
ЂАЧЕ ПРИЧА ИГУМАНУ СТЕФАНУ ПРЕД ЦРКВОМ.

Ђаче

Слушај, ђедо, да ти нешто кажем.
Кад су прва звона зазвонила,
дигâ сам се да идем у цркву, 2550
али јеку нечесову чујем;
те ја стрчи брже накрај поља -
иако је лијепо вријеме,
мишљах: скаче вода у Понору.
Кад присједох мало украј поља, 2555
али није оно што ја мишљах,
но то брдо накрај поља јечи
како да ће прснут у облаке.
Пушке грме, небеса се ломе,
фиска стоји младе убојнике! 2560
Те ја брже боље преко поља;
када дођи при Ђинову брду,
ал' у брду нигђе ништа нема,
но се негђе бој крвави бије,
па одзивом брдо узјечало. 2565

Игуман Стефан

Муч, будало, да ли Божић није?
Већ је троје појало пјевацах,
сада пушке највише пуцају,
а то брдо кâ шупља тиквина,

⁸ Једно Велестовац, а друго Дугљанин.

па гласове хвата одсвакуда;
већ за дуго и не треба ништа,
но понавља оно што ће чује
као једна прекоморска тица.

Ђаче

Није, ђедо, тако ми рождества,
но некакав покољ те велики;
од милине уру сам слушао!
Дим је црни легâ над Бајице
ка најгушћи облак о јесени.

Игуман Стефан

Хајд отолен, што којешта дробиш!
Дим на Божић, великога чуда!
Како ће се свенародна жертва
без облака дима учинити?

ЧУЈЕ СЕ ГРМЉАВА ПУШАКАХ НИЗ ПОЉЕ. ПОЈАХА
ВЛАДИКА ДАНИЛО ХАТА И ИЗИДЕ У ПОЉЕ. КАД ЕТО
НИЗ ПОЉЕ ПЕТ ШЕСТ СТОТИНАХ ЉУДИХ: ОН ПОТРЧИ
КОЊА, И БРЖЕ БОЉЕ ДОЂЕ МЕЂУ ЊИХ. ОНИ СЕ СВИ
ОКО ЊЕГА У КОЛО ОКУПИ ВИДЕЋИ ВЛАДИКА ПЕТ
МАРТИНОВИЋАХ, ВУКА БОРИЛОВИЋА И ТРИ СВОЈЕ
СЛУГЕ СВЕ КРВАВЕ, ПОЧЕ ИХ ЗАПИТОВАТИ.

Владика Данило

Причајте ми што је тамо било,
ал' сте вуци али сте лисице!

Војвода Батрић

Весели су гласи, господаре,
клањамо се богу и Божићу!
Најприђе ти Божић честитамо,
честитамо Божић Гори Црној!
Ми пет братах пет Мартиновићех
и три твоје слуге највјерније
са соколом Бориловић Вуком
покласмо се синоћ са Турцима.
У помоћ нам ко год чу притече,
сакупи се војске као воде.
И што ћу ти дуљити причање:
колико је равнога Цетиња
не утече ока ни свједока,
ни да каже како им је било,
те под сабљу своју не метнусмо
који ни се не кће покрстити;
који ли се поклони Божићу,
прекрсти се крстом христјанскијем,
узесмо га за својега брата.
Куће турске огњем изгорјесмо,
да се не зна ни стана ни трага
од невјерна домаћега врага.
Из Цетиња у Ђеклић пођосмо;
ђеклићи се разбјежаше Турци,
мало кога од њих посјекосмо,
ма њихове куће попалисмо;
од мечета и турске џамије
направисмо проклету гомилу,
нека стоји за укллин народу.

Владика Данило

Благо мени, моји соколови,
благо мени, јуначка свободо,

јутрос си ми дивно воскреснула
из гробовах нашијег ђедовах!

СКИДА СЕ С КОЊА ВЛАДИКА ТЕ ГРЛИ И ЦЕЛИВА ЈУНАКЕ
КОЈИ СУ ПОЧЕЛИ БОЈ С ТУРЦИМА. И ТАКО ИДУ НИЗ
ПОЉЕ ПЈЕВАЈУЋИ И ПУШКАМА ВЕСЕЉЕ ЧИНЕЋИ. КАДА
ДОЂОШЕ БЛИЗУ ЦРКВЕ, АЛИ ЈЕ ИГУМАН СТЕФАН ПРЕД
ЦРКВОМ И ЈОШТ ЈЕДАН КАЛУЂЕР, КОЈИ ДРЖАШЕ
СВЕТИ ПУТИР У РУКЕ.

Игуман Стефан

Ја не видим, него чујем доста.
Хајте, браћо, те се причешћујте
без приправе и без испов'јести. 2620
а ја мичем све на моју душу.

ПРИСТУПАЈУ И ПРИЧЕШЋУЈУ СЕ КОЈИ НЕ БЈЕШЕ РУЧА.
ПОШТО СЕ ПРИЧЕСТИШЕ НАВРЂЕШЕ ПЕЦИВА И ПОЧЕШЕ
КОЛО ВОДИТИ, А ВЛАДИКА УЉЕЗЕ У КУЋУ И УВЕДЕ СА
СОБОМ ПЕТ МАРТИНОВИЋАХ, ВУКА БОРИЛОВИЋА; И
ТРИ ЊЕГОВЕ СЛУГЕ ЗА ЊИМА УЉЕГОШЕ.
ПЕКУ СЕ ПЕЦИВА, ИГРАЈУ СЕ МОМЧАД СВАКЕ ИГРЕ
И КОЛО ПОЈЕ.

Коло

Бјеше облак сунце ухватио,
бјеше гору тама притиснула,
пред олтаром плакаше канђело,
на гусле се струне покидале, 2625
сакриле се виле у пештере,
бојаху се сунца и мјесеца;
бјеху мушка прса охладњела,
а у њима умрла свобода,
ка кад зраке умру на планину 2630
кад утоне сунце у пучину.
Боже драги, свијетла празника!
Како су се душе прађедовске
над Цетињем данас узвијале,
играју се на бијела јата, 2635
како јата дивних лабудовах
кад се небом ведријем играју
над образом свијетла језера.
Соколови пет Мартиновићах,
које једна прса задојише 2640
а одњиха једна колијевка,
два Новака с барјактаром Пимом
и витеже Бориловић Вуче,
који први удристе на Турке, -
ко умије вама сплести в'јенце? 2645
Споменик је нашега јунаштва
Гора Црна и њена свобода!

ИЗЛАЗИ ИГУМАН СТЕФАН МЕЂУ НАРОД И НОСЕ ЗА ЊИМ
ДВА МОМКА МЕЂУ СОБОМ ЈЕДНУ СИНИЈУ И НА ЊОЈ
ДВАДЕСЕТ ОКАХ ШЕНИЦЕ ВАРЕНЕ. ИЗМИЈЕШАТЕ
ЗРНИМА ШИПЧАНИМА, НАЛИТЕ ДОБРО ВИНОМ И
МЕДОМ. НАРОД СЕ ЧУДИ ЊЕГОВУ ПОСЛУ, И САВ СЕ
ОКУПИ ОКОЛО ЊЕГА ДА ГЛЕДАЈУ ШТО ХОЋЕ ДА РАДИ.
МОМЦИ ПОСТАВИШЕ КОЉИВО НАСРЕД ВЕЛИКОГ А
ГУВНА, А ИГУМАН ПОЧЕ ГОВОРТИ.

Игуман Стефан

Чуј, народе, сви скините капе!
Хоћу спомен да чиним душама
вitezовах нашега народа; 2650
данас ће им најмилије бити,
од Косова нигда као данас.

СВАК СКИДА КАПУ И СМИЈУ СЕ.

Игуман Стефан (чиѡа наизусѡ)

Вјерне слуге помјани господи,
владаоце, ма твоје робове:
непобједног младога Душана, 2655
Обилића, Кастриота Ђура,
Зриновића, Ивана, Милана,
Страхинића, Рељу Крилатога,
Црновиће Ива и Уроша,
Цмиљанића, војводу Момчила, 2660
Јанковића, девет Југовићах
и Новака поради халака,
и остале наше витезове!
На небу им душе царовале
ка им име на земљи царује! 2665

ИЗЈЕДОШЕ ОНО КОЉИВО, РУЧАШЕ И СВАК
ДОМА ОДЛАЗИ.

НОВО ЉЕТО, ИЗИШЛИ ИЗ ЦРКВЕ, СЈЕДЕ УЗ ОГАЊ.
ПА СЕ НЕШТО ИГУМАН ЗАМИСЛИО.

Владика Данило

Нешто си се замислио, ђедо,
али ти си дријемат почело.

Игуман Стефан

Не дријема, него нешто мислим,
па се чудим за нову годину,
што је данас ошћела људима? 2670
Рашта није с почетком прољећа,
кад се сунце са југа поврати
и кад почну дневи напредоват,
кад се земља обуче зелењу
и ствар свака кад на њој добије 2675
нови живот и вид сасвим нови?

Владика Данило

Све једнако, тада али данас,
вријеме ће својим током ходит;
а ово су стари уредили.

Игуман Стефан

Ко је, да је, није угодно.

УЛАЗИ ЈЕДНО МОМЧЕ К ЊИМА, ЦЕЛИВА ВЛАДИКУ
У РУКУ, ПА ИГУМАНА СТЕФАНА.

Владика Данило

Што је, момче, отуда си сада?
Еда ћеш ни што добро причати?

Момче

Ја сам улак од Ријеке сада;
сердар Јанко послâ ме до тебе
да ти причам што је код нас било. 2685

Владика Данило

Причај, синко, што најбрже можеш.

Момче

Како чусмо за бој на Цетињу,
да на главу погибоше Турци,
сердар Јанко одмах отпрати
два момчета ријечким Турцима: 2690
ко не мисли на коран пљунути,
нека бјежи главом без обзира!
Турци момчад код себе примаме
и обоје на Обод објеси.
У то сердар поклич низ нахију; 2695
свак потрчи к ријечком граду,
ал' залуду - сви утекли Турци
у лађама пут бијела Скадра;
само Богдан што је похитао
те убио ријечног кадију. 2700
Шћаше доћи сердар с главарима
да ти прича све како је било,
но немаше када оставити,
разурају града Ободника
и све турске куле и џамију, 2705
да наш пазар не смрди некршћу.

ПРЕКЛАЊА СЕ УЛАК, ЦЕЛИВА ОПЕТ ВЛАДИКУ У РУКУ,
МЕЋЕ МУ КЊИГУ НА СКУТ И ОДЛАЗИ.

ВЛАДИКА ДАНИЛО ЗОВЕ ЂАЧЕ ДА ПРОЧИТА
ОНУ КЊИГУ ДА ЈЕ ЧУЈЕ И ИГУМАН СТЕФАН.
ЂАЧЕ УЗИМА КЊИГУ.

Ђаче (чиџа)

"Кнез Никола и сви Дупиљани
поздрављамо нашега владику!
Пишемо ти што је код нас било:
Како чусмо што би на Цетињу, 2710
покласмо се с нашијем Турцима.
Дан и ноћ је поклање трајало;
бјеше пуна Црмница Тураках,
десечара, аге, изјелице.
Мало ко нам у помоћи дође; 2715
и ми смо ти грдно изгинули,
половина у бој погибосмо;
нестало је гробља око цркве,
по шестину у један копамо!
По Црмници Турке исјекосмо 2720
и град Бесац с земљом изравнисмо.
Сад ти нема у нашу нахију
обилежја од турскога уха
до трупине али развалине".

ВЛАДИКА ДАНИЛО ПЛАЧЕ, А ИГУМАН СЕ СТЕФАН СМИЈЕ.

Владика Данило

Ти, игумне, не разумје писмо, 2725
а би и ти на њем проплакао:
по шестину уједно копају!

Игуман Стефан

Разумјех га, ал' плакат не могу;
да умијем плакат од радости,
бих плакао слађе него игда, 2730
ал' код мене када поје душа,
сузе ми се смрзну од радости.

БИЈЕ НЕКО У ВРАТА ОД КУИНЕ, ДА ИХ СЛОМИ:
МИСЛЕ ДА ЈЕ ЛУД.

Игуман Стефан

Помоз боже и Мали божићу!
Кад је радост са свакоје стране,
нек улезе и та' луди к нама 2735
да нам кућу напуни смијеха!

ОТВАРАЈУ ЂАЦИ ВРАТА: КАД ЕВО ВУК МАНДУШИЋ;
НАМРАЧИО СЕ И ЦРНИ МУ БРЦИ ПАЛИ НА ИЗЛОМЉЕНЕ
ТОКЕ, ЏЕФЕРДАР ПРЕБЈЕН НОСИ У РУКЕ И СЈЕДА КОД
ОГЊА, САВ КРВАВ; НИКОМЕ НИ "ПОМОЗ БОГ".
ЗАЧУДЕ СЕ КАД ГА ОНАКВОГА ВИДЕ.

Владика Данило

Што је, Вуче? Грдно ли изгледаш!
Вићу да си с крваве пољане,
газио си негђе ватру живу,
и бог знаде до тебе самога 2740
је ли ико ту жив претекао;
јер без муке не прскају токе
ни се ломе такви џефердари
те с' од витке жице саковани.

Вук Мандушић (мрко ѓрича)

На Шћепандан дође ми одива 2745
из Штитарах, љетос поведена,
и каза ми: "Ево харачлије
у Штитаре⁹ да купе хараче!"
Те ја скупи педесет момчади
и западни с њима под Штитаре 2750
да посјечем Турке изјелице.
Пучу пушке Љешанском Нахијом;
мислим: иду Турци у хараче,
па на рају страву ударају, -
кад бој чујем у Прогоновиће¹⁰, 2755
те ја потец са оном дружином.
А кад тамо, мука и невоља:
ударило двјеста харачлијах,
потурице љута Арнаута,
на крваву Радунову кулу. 2760
Сам се Радун у кулу нагнао
и с њим жена његова Љубица;
жена млада, ама соко сиви,
пуни пушке своме господару;
Радун гађа с прозора од куле, 2765
седмину је на обор убио,
Но му дошла бјеше погибија;
Турци бјеху сламу и сијено
око б'јеле куле нанијели
па зажегли са свакоје стране. 2770
Плам се дигâ бјеше у небеса
и кулу му бјеше дохватио!
А он гађа пушком, не престаје;
попијева танко, гласовито,
припијева Баја и Новака, 2775
припијева Драшка и Вукоту
и два Вука од села Трњанах,
Марковића и Томановића,
а кликује и живе и мртве -
види страшну уру пред очима! 2780
Нама жива срца попуцаше,
потрчасмо кули Радуновој,
око ње се покласмо с Турцима,
избависмо из куле Радуна,

⁹ Села
¹⁰ Исто

ма изгоре ојађела кула.	2785
Јошт нам ђеко у помоћ прискочи, те од куле поћерасмо Турке: до Кокотах ¹ , више Љешкопоља, осамдест и три посјекосмо.	
И у боју код бијеле куле	2790
олова ми токе изломише, а у раздвој боја крвавога, најпотоња која пуче турска - џефердара држах пред очима - престиже га, остала му пуста, (<i>џлаче</i>)	2795
по ремику, кâ да трска бјеше! Више жалим пуста џефердара но да ми је руку окинула.	
Жâ ми га је кâ једнога сина, жâ ми га је кâ брата роднога,	2800
јере бјеше пушка мимо пушке, срећан бјеше, а убојит бјеше, око њега руке не превијих, свагда бјеше као огледало; у хиљаду другијех пушаках	2805
познати га шћаше када пукне. Па сам дошâ до тебе, владико: на мору је од свашта мајсторах, би л' ми могли пушку прековати?	

Владика Данило

Мрки вуче, подигни бркове да ти виђу токе на прсима, да пребројим зрна од пушаках колика ти токе изломише!	2810
Мртву главу не диже из гроба ни прекова бистра џефердара.	2815
Здраво твоја главо на рамена, ти ћеш пушку другу набавити, а у руке Мандушића Вука биће свака пушка убојита!	

ВЛАДИКА УСТАЈЕ И ДАЈЕ МАНДУШИЋУ ИЗ ОДАЈЕ
СВОЈЕ ЈЕДАН ДОБАР ЏЕФЕРДАР

Крај

БЕЛЕШКЕ О ТВОРЦУ ГОРСКОГ ВИЈЕНЦА

Као песник и философ, Његош је цењен, потцењиван и прецењиван; као религијски геније, он није био ни цењен, ни потцењиван ни прецењиван све до двадесетих година минулога века. Споменуто тројство генија је нераздвојно; једно без другог тешко је схватити. Но овде ће бити речи првенствено о песнику и владару Његошу. Многе похвале Његошу, као творцу *Горског вијенца*, углавном су заслужене. Ево зашто:...нигде Његош не *пружи* творно какав сурогат *место* *правог* *највише*. Песници оне друге врсте јесу као реке *донорнице*; они *скрију* свој *шок* *свуда* *шамо* *где* је *шо* *њиховим* *прошекторима* *угодно*. Његошев геније није *донорница* но *дивљи* *планински* *пошок*, *који* *не* *шече*, *но* *скаче*, *сурвава* *се*, *прати*, *пенуша* *се* *и* *риче*. *Не* *остави* *га* *нико*, *ни* *он* *сам* *себе* *може* *оставити*! Такав је Његошев геније. Слобода, којом Његош *дише* *и* *пише*, *шо* *у* *ствари* *није* *слобода* *у* *вулгарном*, *грађанском* *смислу* *ше* *речи*, *но* *шо* *је* *инстинкти*, *над* *којим* *он* *сам* *није* *влаштан*, *и* *у* *коме* *он* *сам* *нема* *никакве* *заслуге*...¹

1. Његош *Горски вијенац* назива (у рукопису) *Извијска* или *Извијање* *искре*, што у његовом песничком језику значи: рађање слободе.

Том рађању је, у целини, посвећен овај спев или драма, као и читав живот Владара и песника црногорског. Његош је, *Горски вијенац* написао на Цетињу 1846. године, када су прилике у Црној Гори биле врло тешке, пре свега економске и политичке, *неродица*. Затим, политички морал становништва почео је да опада (појаве отпадништва и издајства). Његош је енергичним поступцима сачувао тек организовану државу од расула...

Милош Обилић се често зазива у *Горском вијенцу*. И зар се треба чудити што је за Његоша Обилић *више* *него* *идеал* *човека*, *једна* *врста* *божанства*?² Шта је све Његош био спреман да сагори на *олшару* *Обилића*? Пред конаком владиним на Цетињу стајале су одсечене турске главе и сушиле се (како се тад говорило). Поглед на те главе, кажу, владиком није обеспокојавао; он их је гледао хладнокрвно. Хероизам својих саплеменика ценио је владика у *њиховој* *освети* *Турцима*. На другој страни и сам Његош је херојска природа.

¹ РЕЛИГИЈА ЊЕГОШЕВА, студија Д-ра Ник. Велимировића, издање С. Б. Цвијановића, Београд, 1921, 188 стр. ; стр. 166

² *Не* *мање* *него* *дванаест* *пушта* *у* *самом* *Горском* *вијенцу* *помиње* *се* *Обилић*. *После* *имена* *Божјега*, *вели* *Велимировић* - *ничије* *се* *име* *у* *овом* *делу*, *изузев* *учасника* *драме*, *не* *помиње* *чешће* *од* *имена* *Обилића*. *Обилића* *Црногорци* *сневају* - *и* *поносе* *се* *шаквим* *сном* - *Обилића* *певају*, *Обилићем* *се* *куну*, *Обилићем* *живе*. *И* *извесно* *нико* *од* *Црногораца* *није* *више* *сневао* *Обилића* *ни* *он* *је* *ико* *више* *њиме* *живео* *него* *сам* *Његош*... исто дело, стр. 167.

...Црногорци и Турци углавном су *персонафикација* *правде* и *неправде*; *има* *истина*, *неправде* *и* *међу* *Црногорцима*, *као* *што* *има* *правде* *и* *међу* *Турцима*, *но* *у* *главном* - *вели* *Велимировић* - *за* *Његоша* *су* *Црногорци* *и* *Турци* - *правда* *и* *кривда*. *Или* *је* *боље* *правда* *или* *кривда*? - *шо* *је* *животна* *етичка* *дисертација* *Његошева*. *Правда*, *о* *којој* *Његош* *говори*, *није* *правда* *утилитаристичка*, *но* *херојска*. *Чешће* *је* *кориснија* *кривда* *од* *правде*; *шо* *се* *нарочито* *показало* *у* *историји* *Црногораца* *и* *Турака*; *но* *никад* *није* *кривда* *боља* *од* *правде*. *Неправда* *људска* *једна* *је* *од* *најеминентнијих* *појава* *зла* *у* *свету*.

Толстој је заступао етичку теорију, којом се проповеда *непробављење* *злу*. Ова теорија се обично ауторизује Христом и има заштитника међу веома интелигентним и веома честитим људима.

Његош, за разлику од Толстоја, без резерве и без предомисљања пројоведа прошивљење неправди или, што је једно исто, прошивљење злу.

Удри врага значило је у Његошевим устима: удри неправду. (Неправда је непријатељ и Бога и људи.)

Треба ипак, подвући, да је Његош, глорификатор освете и пројоведник прошивљења злу. Иван дурак чини по вољи ђаволима, - како пише Велимировић, пуштају војску без прошивљења да му царство прегази и изврши сва могућа злочинства. На тај начин се зло побеђује, хоће тиме Толстој да каже; не треба се прошивити злу, треба га пусти и нека победи, нека тријумфује, оно ће само себе својим тријумфом уништити...

2. Кад је писао Горски вијенац, Његош је преживљавао оно што је његов предак, владика Данило доживео у почетку XVIII века;- пише Скерлић³, и она суморна осећања и невеселе мисли о злој судбини и мрачној будућности српскога народа које исказује родољубиви владика Данило, јесу мисли и осећања које је имао Његош у шешким данима које је Црна Гора имала у његово доба. По шим местима, где је лирика интелекта отишла до велике висине, као још по неким чисто лирским местима у Горском вијенцу, даје се одмерити снага Његошева као лиричара и може се закључити каква је шешка што су некоје његове интимне лирске песме изгубљене.

Горски вијенац има драмски облик, али у ствари то је само низ сцена и дијалога и монолога... То је складна мешавина драме, епа и лирике.⁴

Нигде у свету ова теорија није доведена - како пише Велимировић - до апсурдне крајности, као у Русији. Најтипичнији њен асистол у Русији, и у свећу, јесте Толстој, а најизразитији идеал ове теорије представљен је... у Легенди о Ивану дураку.... Црна Гора по величини међу словенским земљама стоји на дну оне скале, на врху које стоји Русија. У овој Црној Гори, у којој живе људи једне крви и једне вере с руским народом, никад се нико није јавио као приврженик и заштитник теорије прошивљења злу. На прошив, од кад постоји Црна Гора као словенска земља, вазда се у њој знало само за теорију прошивљења злу. ... Онај ко је учио: ако те ко удари по десном твом образу, обрни му и други, не би се свакако помирио са Његошевим идеалом. Но да ли би се тај помирио са идеалом Толстојевим? Треба пре свега знаћи да замислити Христа у пасивном односу према злу у свећу значи ни више ни мање но избрисати његово име из историје свећа. Голгошка трагедија последица је не пасивности но активност Христове прошив зла, оличеном у израелском фарисејству. Христос се борио прошив зла, напаво зло, истина не оружјем... Никад фарисеји јерусалимски не би расћели Ивана дурака, док су Христос расћели. Ивана дурака никад не би расћели за то што им се никада не би прошивио. И Толстојев и Његошев идеал хришћански су, јер су оба покли из хришћанства и јер се оба донекле могу оправдати прадокументом хришћанске вере. Но ниједан од ова два етика идеала није пошито ни искључиво Христов.

Кад би свеколико зло у свећу имало само једну главу, ја не знам шта би Толстој чинио са том главом. Његош би је посекао. Посекао би је, и, ако би је на чијем олтару сагорео - сагорео би је на олтару Милоша Обилића. - Ник. Велимировић, исто, стр. 165, 166

³ Јован Скерлић, цитирано према Пећар Пећковић Његош у књ. **Књига о Његошу**, Београд, Младо поколење, 1966, стр. 10

⁴ За разлику од Скерлића, Перо Слијепчевић у својој студији **Неколико мисли о Његошу као уметнику** писао је веома исцрпно о суштини самога пева. В. књ. **Перо Слијепчевић: СБРАНИ ОГЛЕДИ**, Просвета, Београд, 1956, 224 стр. - **Динамика** Горског вијенца пошито ошуда што је аутор проживљавао његову атмосферу целог свога животоа, у борби и несигурности, сматра Слијепчевић, нав. дело, стр. 45

3. За предмет *Горског вијенца* Његош је узео *истрагу Ђошурица* која је по песниковом датирању извршена крајем 17. века. *Предање* о тој истрази у Црној Гори још увек је живо. Али критичка историографија није у архивским документима нашла изричите и непобитне доказе о томе да је крајем XVII или почетком XVIII века било једновременог чишћења Црне Горе од потурица; зато нема једнодушности ни у датирању догађаја.⁵

За понеке узгредне догађаје који се помињу у *Горском вијенцу* може се утврдити историјска позадина, али то би била једна дуга прича - за неку другу прилику.

Као владар, Његош је устао против племенске анархије и против крвне освете, отпочео је уређивање земље, установљавао је судове и школе, градио путеве. Ратовао је на једној страни са херцеговачким муслиманима и скадарским пашама, а на другој са немирним племенима и многобројним незадовољницима. Године 1834⁶ изашла је на Цетињу прва његова књига *Пустиињак цетињски*, збирка пригодних стихова у славу Русије и њених владара по којој се никако не би могао познати велики песник *Горског вијенца*.

Одмах после изласка *Огледала српског*, када му је још била *Љуна глава народнијех ђесама*, Његош је почео да пише *Горски вијенац*.⁷

⁵ Видо Латковић пише - у Предговору *Горском Вијенцу* из 1966. године, Просветино издање - *У датирању није ни сам Његош сигуран: поводом народне ђесме* Српско Бадње вече, у којој се *Ђева* о истрази, *Његош* је у *Огледалу српском догађај датирао* око 1702 године, а у *Горском Вијенцу*, каже да се *Ђо* збило при свршетку XVII вијека. *Једини документ* у коме се одређено говори о истрази *јесме* један запис владике Данила Пешировића, објављен 1863, по коме се догађај одиграо 1707. године, али се с разлогом сумња у ауθενцијом *Ђога* записа. По документима се да несумњиво утврди да је *Ђошкрај* XVII века у Црној Гори било *Ђошурица* у свим племенима, а да их у првој деценији XVIII века више нема....

И народно предање и Његош, држећи се предања, дају истрази изузетан значај у историји Црне Горе. У поробљеним југословенским покрајинама шурски феудализам се ослањао у првом реду на домаће људе који су најусијили сџару веру и прешли на ислам... То су најчешће били припадници сџарог вишег и нижег племства. Они су били носиоци локалне власти, најчешће и поседници земљишта, војни заповедници и управни чиновници. По традицији која није без историјске основе, ђошурчењаци у Црној гори ђошичу од оних истакнутих црногорских ђрава који су крајем XV века примили ислам заједно са најмлађим сином последњег зетског феудалног владара Ивана Црнојевића. Било их је у свим племенима и настјојали су да своје сџлеменике држе у ђокорности према шурској држави. Ошуда је истребљење ђошурчењака у једној области значило уједно и ослобођење џе области испод шурске власти... - стр. 8-9. наведеног текста.

⁶ Исте године објављена је и књига *Лијек јаросџи шурске*, песме по угледу на народне. *Луча микрокосма* излази 1845, *Лажни цар Шџејан Мали*, 1851, *Слободијаду* је штампао 1854, у десет песама славећи разне црногорске победе над Турцима и Французима.

⁷ *При ђисању он се служио Диком црногорском и Историјом Црне Горе од Симе Милуџиновића, и некојим записима, али ђо глави народним предањем и народном ђоезијом, и џо у џоликој мери да се с разлогом рекло да је Горски вијенац једна опсежна синтеза песама о Даниловом времену. Размер и риџам је из народне ђоезије, дело је испуњено живом старином црногорском, предањима, веровањима, обичајима, изрекама и ђословицама, џако да џим ђоеџским реализмом даје ђуну и јасну слику ђејосредне сџварности. Његош је био дубоко националан човек и осеџио је народну душу дубље и ђошџуније но ико... (Ј. Скерлић, нав. рад, стр. 10)*

4. Поезија је нераздвојна од хероизма; Црна Гора је за њошћу - хероја један уникум, по Велимировићу, у коме он налази свој двосмјеруки, њошћски идеал.⁸

Његош изводи народ на позорницу, не само у првом плану радње, као антикласичари, по речима Слијепчевића, него и у њеној духовној позадини, као класичари, у облику хорова, шј. кола, која њосмајтрају и њодсћичу радњу. Колико је Владика био оригиналан у оном првом, толико је и у овом другом.⁹

Познато је да су грчки драматичари задржали хорова из старих приказања зато јер су их наследили као ствар која је била битна на годишњим свечаностима. Иако неприродан у драми, хор је још увек својим присуством, чувао старо схватање о вези драмског приказања и народа као целине. У грчкој драми хор је полако постајао *сјоредна сшвар*. Људима Препорода било је тешко да задрже хор. Из неколико разлога. Гете је у *Фаусћу* дао мноштво варијација хора. По Слијепчевићу, *Његош је решио њо сшваро њишћање срећније него ико њосле Грка*.¹⁰

⁸ Црна Гора, мала по пространству, део дела једне државе, била је у очима њеног надахнутог господара велика својом историјском улогом. Ова њена историјска улога почиње Косовом, до Косова она за Владика нема историје; Косово је почетак њене историје, јер је почетак њеног хероизма Историјска улога Црне Горе дакле, јесте у хероизму т.ј. у њеној борби против неправде, у освети правде, како пише Велимировић, - Све, све, на крају крајева код нашег песника има исти извор и увор. Тај исти извор и увор јесте његова религија. За истраживача ове теме, религија Његошева није сшари њорухени замак, који се само од времена на време кшћи, нишћ једно ѡухорно огњишће, које се само недељом засвешћуца. Религија Његошева изражава цео један живишћ, живишћ песника и хероја; она ѡредсшавља неугасиви оган, коме је један велики ум свешћлосћ и једно велико срце шћошћа... (стр. 186, наведеног дела)

⁹ П Слијепчевић, већ навођени рад, стр. 30. Овај аутор тврди с пуним правом да је Његош своју драму демократшћисао и духом и композицијом да не може више, али и задахнуо висинским ветром. У Горском вијенцу је, можда први ѡушћ у свешћској књижевносћи, драма ѡсшћигла онај идеал, који је Слијепчевић, сажето описао и на који ћемо се вратити мало касније, да очува широку народну ѡдлогу и да се дигне у висине чшће духовносћи. Ту је народна драма зашћла народна у најузвишенијем смислу речи. Али - и шћу долази оно али - она за шћо није драма у обичном, за наше ѡзоршћине ѡриликке ѡрилагођеном смислу речи...

¹⁰ Слијепчевић, исто, стр. 31-32. Срећније зашћо јер он своја кола није насилно, ѡо књижевној шћрадицији, убацио у драму, као неки ѡошћични реквизитшћ, него их је узео из живог живишћа. Код њега хорова изгледају сасвим ѡриродни, и месћо да му драму одвајају од реалносћи, као неки изанђали давно угашени ѡешћрефакшћ, Његош је најѡришћив баш њима још више укшћвио своје дело у живи живишћ народни. Јер су шћа његова кола, која ѡевају крашћке ешћске и лирске ѡесме лако ѡоигравајући, сшварно ѡосшћојала и у Даниловој и у Песниковој средини, као шћћо ѡосшћоје и дандањи. У њима је сачуван један ѡрасшћари начин ѡроизносћења ешћско-лирске ѡесме. Његош је дакле умешћнички искорисћио један домаћи народни обичај и шћиме ошћешћ везао високу драму за живи мшћшћ, двадесетшћ и шћри сшћолећа ѡосле Софокла. Тај мшћшћ је збшћља био жив, ѡокрешћна једна сила, чак и још живљи него у средини Софокловој. Јер како изгледа, ешћски јунаци Хомерови нису били у Ашћини баш аушћохшћони, него су кулшћурним ѡушћем ѡоуларисани. Обилић је Његошевој сшћочарској средини био ближи и ѡплеменом и идејом него шћћо су били мшћшћски Ашћрејевић и њино друшћшћиво шћрговцима ашћинским...Пошћћо се дакле ради о збшћљском идеалу свега народа, шћо видимо да кола имају важнију улогу у Горском вијенцу него хорова у ашћинској драми. Њихова улога не своди се само на резоновање и ѡодсшћицање. Кола узмиљу додуше реч много ређе, али кроз шће насшћује ѡевају своју велику ѡесму, једну вишу драму изнад оне мшћтеријалне ѡреднама. Кола ѡриказују сву србску исшћорију схваћену драматшћски и сажешћу у неколико, ушћраво у шћесшћ, изразишћих ешћизодачшћина...

5. *Горски вијенац* објављен је први пут у Бечу, 1847. врло важне године у српској књижевности 19. века, јер се тада појавило неколико књига које су значиле тријумф народног језика у књижевности: Вуков превод *Новог завјетја*, Његошев *Горски вијенац*, *Песме* Бранка Радичевића и филолошка расправа *Рај за српски језик и његов језик* Ђуре Даничића. Био је то, како каже један историчар књижевности, историјски сусрет најзначајнијих представника двеју књижевних епоха. Вук и Његош, централне личности претходног раздобља, дали су у наведеним књигама завршни облик целокупном свом дотадашњем раду: Вук у стварању књижевног језика на народним основама, а Његош у стварању уметничке поезије на темељима народне песме.¹⁰

Од првог штампања до данас, *Горски вијенац* је доживео на стотине издања¹² - више него иједно дело у књижевностима Јужних Словена. Преведен је на све европске језике, на неке по два или више пута и сигурно је да стоји на првом месту у српској књижевности по превођености.

На крају, наведимо и то да у *Горском вијенцу*, има *дабогме, и слабих месџа. Символична слика врага са седам бињиша, са два мача и са двије круне, којом почиње цело дело, није нимало срећна; јер кад бисмо је стварно сагледали, она би нам изгледала нестрашна, како је песник хтео, него смешна, скоро као страшило за њице. У приповедању снова има врло лепих месџа, али има и намештености, на пример кад онолико људи прича како су сањали Обилића, што је очигледно измишљотина и хвалисање; а ни иначе немају снови у Вијенцу физиономију њених снова.*¹³ (...)

Ноћу, 17/18. фебруара 2006.

Мирослав Лукић

¹⁰ Јован Деретић: КРАТКА ИСТОРИЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ, БИГЗ, Београд, 1990, 400 стр.; стр. 140

¹² Најмлађој генерацији, данас, ипак, није лако да чита *Горски вијенац*, из више разлога. Рећићемо укратко да су делу потребна извесна објашњења; уосталом, нека објашњења текста *Горског вијенца* дао је и сам Његош. Његош је објаснио да је *Пшћеш* (стих 456) вода, а *Симуња* (ст. 498) гора, да се стих 1148: *за два браћа једномењака* односи на *Мухамеда II и IV*, и сл. - Први коментар *Горског вијенца* појавио се у 4. издању дела на нашем језику (првом латиничном издању) у Задру, 1868. Приређивач Стјепан Митров Љубиша. Други коментар *Г. вијенца* дао је 1886 године др Јохан Кирсте, професор Бечког универзитета и преводилац спева на немачки. Тај превод и објашњења и белешке изазвали су дискусију у којој су узели учешћа и наши и страни научници - Св. Вуловић, В. Јагић, В. Волкер и др. У Загребу је изашло прво издање *Горског вијенца* 1890. са коментарима Милана Решетара. Укупно је изашло десетак издања са Решетаровим коментаром у размаку од пола века! У тумачењу појединих места *Горског вијенца* узело је учешћа на десетине наших и страних писаца. За Решетарова живота није се на нашем језику појавио ниједан други коментар који би обухватио цео *Горски вијенац*. После Решетарове смрти појавила су се неколико нова коментара: Трифун Ђукић је штампао у Београду два издања *Горског вијенца* (1943/44) са својим коментарима. Поводом стогодишњице првог издања спева, појавила су се још четири коментара: Ђузе Радовића, Вука Павићевића, Салка Назечића и Антуна Барца. Ми нашим читаоцима предлажемо да погледају издање *Горског вијенца* из 1966, Просветино издање, за које је *Белешке и објашњења* написао Видо Латковић.

¹³ П. Слијепчевић, наведена студија, стр. 44 -45. Најтежа мана спева, по Слијепчевићу, налази се у следећем: *Његош је хтео да буде објективан и према непријатељима, али као да је донекле осћао од ушћујајем народног расположења и рајине психозе, јер се, на пример, на више месџа ислам описује подругљиво, а за шурке један каже да смрде.*

Било би неправедно толику верску мржњу приписивати аутору. Он је певао већ четврти века раније: - Српству јелом, вјеру што вјерујеш! - Он је позивао на заједничку акцију против шурског завојевача, као владар, Али пашу Ризванбеговића, Осман пашу скадарског, Хусеин бега Градашчевића, без икакве резерве у погледу вере, ајелујући само на њихово српско порекло. Није Владика био блажи кад је доживео одметање неких православних Црногораца и њихово пребегавање Турцима. Такве појаве он карактерише разликом у схватању између орлова и свиња, исто, наведено дело...

Према мишљењу Ник. Велимировића: *На хришћанство и мухамеданство, као две историјске моћи, гледао је Његош као на два фајална, крвоносна и смртоносна ривера, који стоје у непрецианој међусобној вражди и безшћедној борби...*

Post Scriptum

Горски вијенац је требало да буде објављен, током марта 2006. године, као прва поклон-књига Другог кола Библиотеке *Најбољи друг* београдског часописа **НАЈ** (издавач **Нова школа**). Онако како сам га као уредник припремио. Међутим...

Догодило се следеће. Никада није објављен онако како сам припремио. Један део тиража је штампан са мојим поговором, у другом делу тиража тог поговора нема. Поседујем примерке оба *осакаћена и цензурисана издања*. Књига је објављена у препознатљивом *свиџак-формату* - формату часописа Заветина. И оно објављено издање са мојим поговором - цензурисано је, тј. изостављене су неке ствари које је требало штампати на корицама књиге. Издање објављено без мог поговора, објављено је тако што су *механички одсипране стране* 73-78, *тј. лејком су одсипане* 72. и 79 *страница*. Колики је тираж тих издања био? 20 или 30 или 40 хиљада примерака? Не знам; то је издавач чувао (од мене као уредника!) као пословну тајну.

Ево шта је требало да буде штампано на унутрашњој страни корица, а изостављено је иза мојих леђа, без мога знања:

...Његош као песник пре свега није постојао, него је рођен онако као што је никао. И као што покли бор не постоје под сиволашњим ушцајима ниш јела, но остаје бор, тако је дух Његошев песнички од рођења, па развијао се под околностима Црне Горе или Бређање, био он под монашком ризом или војводском доламом. Ако одстоји још има људи, који држе да околина и околности песника чине песником, ти би се људи извесно поколебали у свом мишљењу, ако би вољели да оду и виде Црну Гору и ако би знали српски, да после тога читају Његошеву поезију. Велики владика је самоук...

Повћенски постојињак...није остао неосетљив према лејоши природе, но крајковид према дивљем позоришту, које ша лејоша скрива. Он је прозрео како ање ша лејоше безгранично скупо стоје; он је проценио средства, којима се ваздашњем савршенству оджава...

...Његошев је животи испуњен борбом против неправде и проповеђу правде. Горски Вијенац је најсјајнија проповед и највеличанственија глорификација на српском језику...

...Толстој и Његош то су два сасвим супротна света, негатаивни и позитивни електрицитети словенске расе, два сасвим супротна идеала: Иван дурак Милош Обилић. Који је идеал хришћански? Хришћанска су оба, но ниједан искључиво није Христов.. (Николај Велимировић)

Ово је требало да буде штампано на полеђини корица, а изостављено је без мога знања:

...Догађај који се опева у Горском вијенцу сстраховишо је шажак и незахвалан као књижевна шема. На неку Бадњу вече, почетком XVII века, Црногорци легенди предадом поклати своје пошурчењаке, уколико нису хтели да се покрсте.

Замислите да вама неко дође да вам песмом узноси ону Сицилијанску вечерњу из XIII где Италијани побеше до 20. 000 својих Француза, или Варшоломејску ноћ, из века, где Французи католици побеше колико својих противешанаца - обоји такође предад. Рекли бисте, зар не: манише, не певајте нам о шоме! Ми волимо кад нас поезија дигне у сфере толеранције. Његош се ипак подухватио да опева црногорски и његова је слава у шоме да је уметнички савладао ту страшну шему. Стручно говорећи, успео је да и код читаоца незаинтересованог побуди дубоки интерес, симпатију кроз ужас, како је тражио Аристотел. Само песник врло великог калибра смео се ухватиши у коштац са таквим задашком; мало мањи био би смрвљен на првом кораку. Као да је осећао сву опасност свога песничког посла, Владика је постојио овако: главну радњу ушито је у две друге радње, али радње сасвим друкчијег нивоа и обзора. Поред материјалне, садашње акције, покоља пошурница у Црној Гори, одвија се друга, историјска, кроз столећа, коју певају кола, и шрећа, козмичка, коју казују Владика и игуман Стефан, филозофи драме, и која је вечиша.

У првом плану стоје борци, противници који ће да се покрве. Песник је употребио све што може да нас увери да се то не сукобљавају само две вероисповести као у Вартоломејској ноћи, ни два национализма као на Сицилији; него два у свему опречна погледа на свет: идеалисти и материјалисти, слободари и империјалисти, људи прегнућа и људи фашилисти...

(Перо Слијепчевић)

Ниједан моменат овога религијског народног наситроста није могао умаћи Његошевом искусном оку, по речима Велимировића. Муслимански представници у његовим делима нису узети од најгорих, какве би узео какав уски шовинистички дух, но од најбољих. Кроз њих говори и расуђује Његош по њиховски, како то ни сам шеик-ул-ислам не би боље. Са свим рељефно изображена је вера Ислама у разним својим представницима, који се узајамно доуњују, јер сваки од њих репрезентира један аспект своје вере: Ислам као вера сладострашћа (Мустаја кадија), као вера војинствена и патрицијска (Скендер-ага, Селим везир), или вера грубости и необузданости (свај Турчин, Беглер-бег), или вера часности (паша Швајлија), или вера истине и права (мула Хасан)...

(Др Ник. Велимировић)

Ко је цензурисао? Главни уредник часописа НАЈ - Д. Ђук? Шта се крије иза изостављања ових прилога? Предрасуда једне младе жене, идеолошка искључивост?

После неког времена, појавио се и власник *Нове школе*, Г-дин Ђук (отац уреднице НАЈа) са немурним примедбама на текст говора *Белешке о створцу Горског вијенца*.

Ако сам добро разумео представника издавача (Т. Ђука), примедбе на текст *Белешке о створцу Горског вијенца* су ванкњижевне, сводиле су се на то, ако сам добро разумео, да ја уносим политику у разговор, која може довести у заблуду или повредити евентуалне читаоце **Горског вијенца**!!

Шта је у ствари издавач од мене као уредника хтео? Да играм онако како како неко невидљив иза кулиса свира?

Ако им је разговор био неприхватљив, идеолошки сумњив, зашто су га штампали?

Шта се уопште догађало иза мојих леђа, као уредника?

Нешто врло недостојно. Да не трошим више речи.

Сада су се стекли услови да објавим дигитално издање **Горског вијенца** онако како је првобитно било и припремљено за штампу, са овим кратким накнадним објашњењем, неизбежним на жалост.

У Београду, марта 2008.

Уредник, М. Лукић

Петар Петровић Његош
ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ

Дигитално издање
Приредио за публикавање
Мирослав ЛУКИЋ

Београд, ЗАВЕТИНЕ, 2008.

Уредник
Димитрије Лукић

Колекција
Анђео>Тимор

Коло I
Књига 1

Ликовна и графичка опрема
Ридан Белаџукадруз

Прелом
Мирча Пек

Адреса редакције и администрације
11000 Београд
Сердар Јанка Вукотића 1/13
zavetine@verat.net

www.zavetine.com
www.zavetine.rs
<http://www.zavetine.blogspot.com>

За издавача
Др Димитрије Лукић